

_ Željka Horvat _ Udruga Zamisli _

brošura o
PRAVIMA MLADIH
S INVALIDITETOM

_ godina 2006. _

__ Željka Horvat __ Udruga Zamisli __

brošura o
PRAVIMA MLADIH
S INVALIDITETOM

__ godina 2006. __

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 364.29-056.26(497.5)(035)(086)
364.29-056.36(497.5)(035)(086)
342.7-056.26(497.5)(035)(086)
342.7-056.36(497.5)(035)(086)

HORVAT, Željka
Brošura o pravima mladih s
invaliditetom <Elektronička građa> /
Željka Horvat. - Zagreb : Udruga za
promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih
s invaliditetom Zamisli, 2006.

Zahtjevi sustava: Windows XP/Me/2000/NT ;
Adobe Acrobat Reader 4.0 ili noviji. -
Stv. nasl. s nasl. zaslona. - Dostupno i u
tiskanom obliku.

ISBN 953-95430-1-0

I. Invalidne osobe -- Prava -- Hrvatska --
Priručnik

460503036

- 1 . ZAHVALA

Zahvaljujemo:

Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti koje je financijski podržalo naš projekt, Ured za mlade s invaliditetom u sklopu kojega je izrađena ova brošura.

Vesni Mužini na stručnoj pomoći za područje socijalne skrbi.

0 . S A D R Ž A J

1. Uvod	0001
2. Ustav i međunarodni ugovori	0002
3. Zakoni	0003
4. Sustavi prava osoba s invaliditetom	0006
4.1. Sustav odgoja i obrazovanja	0007
4.1.1. Predškolski odgoj.....	0007
4.1.2. Osnovnoškolski odgoj.....	0007
4.1.3. Srednjoškolsko obrazovanje.....	0008
4.1.4. Profesionalna orijentacija.....	0008
4.2. Visokoškolsko obrazovanje	0009
4.2.1. Naknada dijela troškova prijevoza.....	0009
4.2.2. Smještaj u studentski dom.....	0009
4.2.3. Upis na studij u statusu redovnog studenta.....	0011
4.2.4. Stipendija.....	0011
4.3. Sustav zapošljavanja, rada i profesionalne rehabilitacije	0012
4.3.1. Zapošljavanje pod općim uvjetima.....	0012
4.3.2. Zapošljavanje pod posebnim uvjetima.....	0013
4.3.2.1. Zapošljavanje u zaštitnim radionicama.....	0013
4.3.2.2. Samozapošljavanje.....	0013
4.3.2.3. Rad u radnom centru.....	0013
4.3.3. Olakšice i poticaji pri zapošljavanju osoba s invaliditetom.....	0014
4.3.4. Profesionalna rehabilitacija.....	0015
4.4. Sustav mirovinskog osiguranja	0016
4.4.1. Prava u sustavu mirovinskog osiguranja.....	0016
4.4.1.1. Invalidska mirovina.....	0016
4.4.1.2. Naknada zbog tjelesnog oštećenja.....	0018
4.4.1.3. Profesionalna rehabilitacija.....	0019
4.4.1.4. Mirovinski staž s povećanim trajanjem.....	0020
4.4.2. Postupak za ostvarivanje prava.....	0020
4.5. Sustav zdravstvenog osiguranja	0021
4.5.1. Zdravstvena zaštita.....	0021
4.5.2. Oslobođanje od plaćanja participacije.....	0022
4.5.3. Oslobođanje od plaćanja administrativne pristojbe.....	0022
4.5.4. Zdravstvena njega u kući.....	0022
4.5.5. Fizikalna terapija u kući.....	0023
4.5.6. Bolničko medicinska rehabilitacija.....	0023
4.5.7. Ortopedska pomagala.....	0024
4.5.7.1. Ortopedska pomagala.....	0024
4.5.7.2. Očna i tiflehnička pomagala.....	0024
4.5.7.3. Slušna pomagala.....	0025
4.5.7.4. Pomagala za omogućavanje glasovnog govora.....	0025
4.5.7.5. Dodirna pomagala.....	0025

4.5.7.6. Uvjeti i postupci za ostvarivanje prava na pomagala.....	0025
4.5.7.6.1. Uvjeti za ostvarivanje prava na pomagalo.....	0026
4.5.7.6.2. Uvjeti za ostvarivanje prava na popravak pomagala, rezervne dijelove i potrošni materija.....	0026
4.5.7.6.3. Naknada štete.....	0026
4.6. Sustav stanovanja i prostorne mobilnosti.....	0027
4.6.1. Pristupačnost.....	0027
4.6.2. Dobivanje znaka pristupačnosti.....	0028
4.6.3. Povlastica za četiri putovanja.....	0028
4.6.4. Oslobođanje od plaćanja godišnje naknade za ceste od 31. prosinca 2006.....	0028
4.6.5. Oslobođanje od plaćanja putarine od 31. prosinca 2006.....	0028
4.7. Porezne i druge olakšice.....	0029
4.7.1. Povećani osobni dohodak.....	0029
4.7.2. Porez na dodanu vrijednost 0% za pomagala.....	0029
4.7.3. Oslobođanje od plaćanja boravišne pristojbe.....	0030
4.8. Sustav socijalne skrbi.....	0030
4.8.1. Predradnje za ostvarivanje prava.....	0030
4.8.2. Prava u sustavu socijalne skrbi.....	0031
4.8.2.1. Doplatka za pomoć i njegu.....	0031
4.8.2.2. Pomoć i njega u kući.....	0031
4.8.2.3. Osobna invalidnina.....	0032
4.8.2.4. Osposobljavanje za samostalan život i rad.....	0032
4.8.2.4.1. Osposobljavanje za samostalan život.....	0032
4.8.2.4.2. Osposobljavanje za samostalan rad.....	0033
4.8.2.5. Skrb izvan vlastite obitelji.....	0033
4.8.2.6. Savjetovanje.....	0034
4.8.2.7. Pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća.....	0034
4.8.2.8. Ostala prava.....	0034
5. Osvrt.....	0035
Prilog 1. Popis ustanova i udruga koje su usmjerene na mlade s invaliditetom.....	0037
Prilog 2. Ostvarivanje prava iz osnovnog zdravstvenog osiguranja.....	0041

Osoba s **invaliditetom** je **duhovno, emocionalno, mentalno i fizičko ljudsko biće**. Ima prirođena ili stečena svojstva koja mogu **ograničiti** njezino mentalno, fizičko i emocionalno postojanje.

Osoba s invaliditetom **odgovorna** je za **kvalitetu** svog života, za svoje zadovoljstvo, za **poštovanje** dobiveno od drugih osoba, odgovorna je i prema drugim članovima zajednice.

Društvo je **odgovorno pomoći** joj u tome.

Društvo u svojoj odgovornosti **zakazuje**. Počevši od **pojedinaca** koji ni sami ne znaju kako bi definirali osobu s invaliditetom pa joj pripisuju svakakve karakteristike koje nazivamo **predrasudama**. Radi **neznanja** ili **straha** izbjegavaju kontakt s osobom, iskorištavaju njezinu nemoć, smatraju je **teretom**.

Osoba s invaliditetom, s druge strane, **obeshrabrena** takvim postupcima upada u **beznade**.

Već duže vrijeme pitala sam se koji bi mogao biti **izlaz** iz ovog kruga. Smatram da bi bolja **informiranost** o **pravima** osoba s invaliditetom doprinijela jačanju **samosvijesti** i pružila poticaj za njihovo adekvatno korištenje u smjeru shvaćanja da su **punopravni i suodgovorni članovi zajednice**. Odlučila sam popisati i obraditi **prava** kojima se osobe s invaliditetom mogu koristiti kako bi olakšale svoj **život**.

Specifičnost ovog rada je u tome što isključuje prava hrvatskih ratnih vojnih invalida, vojnih i civilnih invalida rata, kao i prava osoba s mentalnom retardacijom.

Željka Horvat, autorica

2. USTAV I MEĐUNARODNI UGOVORI

2.1. Ustav

Ustav kao najviše pravno pravilo u članku 57. definira odnos države prema osobama s invaliditetom na sljedeći način:

"... slabim, nemoćnim i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim građanima, Republika osigurava pravo na pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba. Posebnu skrb Republika posvećuje zaštiti invalidnih osoba i njihovu uključivanju u društveni život..."

Isto tako, u članku 63. Ustava navodi se da: "Tjelesno i duševno zapušteno dijete ima pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb...", a u članku 64. Ustava: "Mladež, majke i invalidne sobe imaju pravo na osobitu zaštitu na radu".

2.2. Međunarodni ugovori

Najvažniji međunarodni dokumente koji su značajni za osobe s invaliditetom i ublažavanje socijalnog rizika invalidnosti u ovom poglavlju su samo nabrojani.

Međunarodni ugovori koji sadrže odredbe o nediskriminaciji građana pa tako i osoba s invaliditetom su:

- Opća deklaracija o pravima čovjeka (OUN 1948.),
- Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe (1950.),
- Povelja o temeljnim pravima Europske Unije iz 2000. godine.

Međunarodni dokumenti posvećeni socijalnim pravima su:

- Europska socijalna povelja (1961. i 1996. godine),
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima OUN-a (1966.),
- Europski zakonik o socijalnoj sigurnosti (1964.),
- Konvencija o pravima djeteta (1989.).

Međunarodni dokumenti koji se dotiču problematike osoba s invaliditetom su:

- Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom Ujedinjenih naroda iz 1993. godine,
- Rezolucija o jednakim mogućnostima za osobe s invaliditetom Europske komisije iz 1998. godine,
- dokument Vijeća Europe "O koherentnoj politici prema osobama s invaliditetom" iz 1992. godine,
- dokument Vijeća Europe "Pristup socijalnim pravima u Europi", kojeg je usvojio Odbor za socijalnu koheziju 2002. godine,
- dokument Vijeća Europe "Strategija zapošljavanja za promicanje jednakih mogućnosti osoba s invaliditetom na tržištu rada" (Vijeće Europe, 2003.).

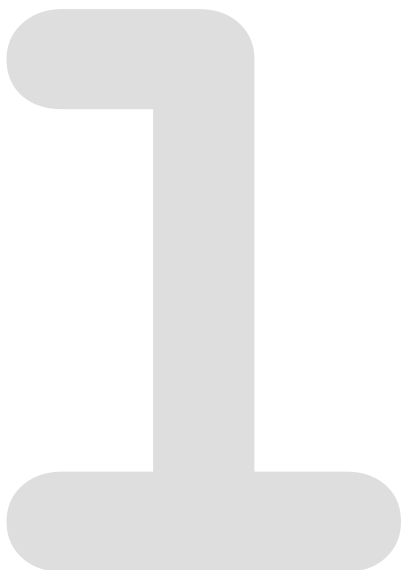
Kao dokaz raspršenosti pojedinih prava po različitim zakonima nabrojila sam većinu zakona koji reguliraju odnos države prema osobama s invaliditetom. Osim zakona postoje pravilnici i odluke od kojih sam neke spomenula u četvrtom poglavlju. U tim propisima postoje različiti izrazi kojima se iskazuje da je riječ o osobi s invaliditetom. Primjerice: osoba s tjelesnim oštećenjem, invalid rada, invalidnost zbog profesionalne ili opće nesposobnosti za rad, osoba s invaliditetom sa smanjenom radnom sposobnošću, invalid. Osim što postoji neujednačenost terminologije, postoji i neujednačenost propisa i sustava.

Popis Zakona:

- ▣ Zakon o popisu stanovništva 2001. (NN br. 64/00)
- ▣ Zakon o hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN br. 64/01)
- ▣ Zakon o zdravstvenom osiguranju (NN br. 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05)
- ▣ Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN br. 121/03)
- ▣ Zakon o oslobađanju od plaćanja dijela troškova zdravstvene zaštite (NN br. 32/02, 30/04)
- ▣ Zakon o psihološkoj djelatnosti (NN br. 47/03)
- ▣ Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN br. 111/97, 128/99, 79/02)
- ▣ Zakon o zaštiti pacijenata (NN br. 169/04)
- ▣ Zakon o srednjem školstvu pročišćeni tekst (NN br. 69/03)
- ▣ Zakon o pučkim otvorenim sveučilištima (NN br. 54/97)
- ▣ Zakon o dokazivanju stečene školske spreme (NN br. 27/76)
- ▣ Zakon o radu pročišćeni tekst (NN br. 137/04)
- ▣ Zakon o zapošljavanju (NN br. 59/95)
- ▣ Zakon o poduzećima za zapošljavanje invalida (NN br. 57/89)
- ▣ Zakon o zaštiti na radu (NN br. 59/96, 94/96, 114/03)
- ▣ Zakon o određivanju poslova i radnih zadataka na kojima se zapošljavaju slijepi invalidi rada odnosno slijepi invalidne osobe (NN br. 12/97)
- ▣ Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN br. 32/02, 86/02, 114/03, 151/03)
- ▣ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02)
- ▣ Zakon o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04)
- ▣ Zakon o plaćanju doprinosa za mirovinsko i invalidsko osiguranje radnika (NN br. 106/95)
- ▣ Zakon o plaćanju doprinosa za mirovinsko i invalidsko osiguranje samostalnih privrednika (NN br. 106/95)

- Zakon o plaćanju doprinosa za mirovinsko i invalidsko osiguranje individualnih poljoprivrednika (NN br. 106/95)
- Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja (NN br. 147/02, 177/04)
- Zakon o pravu na dodatak uz mirovinu određenih kategorija korisnika mirovine (NN br. 45/02)
- Zakon o doplatku za djecu (NN br. 94/01)
- Zakon o stažu osiguranja s povećanim trajanjem (NN br. 71/99)
- Zakon o najmu stanova (NN br. 99/96)
- Zakon o privremenom korištenju stanova (NN br. 66/91)
- Zakon o davanju u najam stanova na oslobođenom teritoriju (NN br. 73/95)
- Zakon o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene štednje (NN br. 109/97)
- Zakon o dugoročnom financiranju stanogradnje uz potporu države (NN br. 109/97)
- Zakon o gradnji (NN br. 175/03, 100/04)
- Zakon o socijalnoj skrbi (NN br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03)
- Zakon o tjednu solidarnosti (NN br. 19/84)
- Obiteljski zakon (NN br. 116/03, 204/03, 17/04, 136/04)
- Zakon o pravobranitelju za djecu (NN br. 96/03)
- Zakon o sudskom registru (NN br. 1/95, 57/98)
- Carinski zakon (NN br. 78/99, 94/99, 117/99, 73/00, 92/01, 47/03)
- Zakon o carinskoj tarifi (NN br. 61/00)
- Zakon o porezu na dohodak (NN br. 177/04)
- Zakon o posebnim porezima na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove (NN br. 139/97)
- Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN br. 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04)
- Opći porezni zakon (NN br. 127/00, 86/01, 150/02)
- Zakon o porezu na dobit (NN br. 177/04)
- Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 1998. godinu sa izmjenama i dopunama (NN br. 141/97, 90/98)
- Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata (NN br. 33/92 77/92, 58/93, 2/94, 108/95, 108/96, 82/01, 103/03)
- Zakon o obrani (NN br. 74/93)
- Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata (NN br. 62/92)
- Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN br. 108/96, 94/01, 174/04)
- Zakon o prostornom uređenju (NN br. 30/94, 68/98, 81/01, 32/02, 100/04)
- Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN br. 105/04)
- Zakon o javnim cestama (NN br. 42/90, 100/96, 112/97)
- Zakon o postupku za ostvarivanje prava na korištenje povlastica u unutarnjem putničkom prometu (NN br. 44/95)

- Zakon o prijevozu u unutarnjem cestovnom prometu (NN br. 77/92, 26/93, 36/95)
- Zakon o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu (NN br. 97/00)
- Zakon o udrugama (NN br. 70/97, /01)
- Zakon o humanitarnoj pomoći (NN br. 96/03)
- Zakon o civilnoj službi (NN br. 25/03)
- Zakon o igrama na sreću (NN br. 36/98)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o financiranju jedinica lokalne uprave i samouprave (NN br. 67/97, 69/97, 33/00, 73/00, 127/00, 59/01, članak 19., 20., 22., 23.)
- Zakon o priređivanju igara na sreću i nagradnih igara (NN br. 83/02)
- Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN br. 33/01)
- Zakon o financiranju jedinica lokalne uprave i samouprave (NN br. 117/93)
- Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN br. 117/93, 69/97, 33/00, 73/00, 59/01, 107/01, 150/02 i 147/03)
- Zakon o športu (NN br. 111/97)
- Zakon o sudskim pristojbama - s tarifom sudskih pristojbi (NN br. 74/95)
- Zakon o upravnim pristojbama (NN br. 97/93)
- Zakon o boravišnoj pristojbi (NN br. 30/99, 35/99, 42/05)
- Zakon o zakladama i fondacijama (NN br. 36/95)
- Zakon o nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva (NN br. 173/03)
- Zakon o Listi tjelesnih oštećenja (NN br. 162/98)
- Zakon o Listi profesionalnih bolesti (NN br. 162/98).

4 . S U S T A V I P R A V A O S O B A S I N V A L I D I T E T O M

Sustave prava osoba s invaliditetom sam podijelila redosljedom za koji smatram da prati osobu kroz život.

Zbog predškolskog odgoja djeteta s invaliditetom prvi put izlazi iz obitelji i upoznaje se sa svojim vršnjacima gdje počinje shvaćati da je drukčije, da se druga djeca razlikuju u aktivnostima i radu.

Spomenula bi sustav zdravstvenog osiguranja koji ipak dolazi u život malom novorođenčetu, djetetu ili odrasloj osobi prije obrazovnog sustava i koji ima nedovoljno iskorištenu moć utjecaja na život osobe s invaliditetom. Život neposredno nakon nastanka invaliditeta je razdoblje koje je pojedincu i njegovoj obitelji važan, ako ne i najvažniji dio života za izgradnju temelja koji će ga nositi u kroz nastavak života.

Upis u prvi razred osnovne škole donosi djetetu klasifikaciju u neko od odjeljenja predviđena zakonom koje ga prati do završetka srednjoškolskog obrazovanja.

Usuđujem se reći da osoba s invaliditetom ima "sreću" uspije li se upisati na višu ili visoku školu, premda se stanje vidljivo promijenilo na bolje u posljednjih pet godina. Povećao se broj smještajnih kapaciteta za osobe s invaliditetom, povećao se broj studenata na sveučilištima u Hrvatskoj, okolina se senzibilizirala. Sreću ipak povezujem s nedostatkom poticanja i motiviranja osoba s invaliditetom da ustraje u obrazovanju, kao i materijalnim prilikama u kojima živi, nedostatku sredstava koja oni i njihove obitelji mogu izdvojiti za obrazovanje, kao i nedovoljnoj dostupnosti pomagala koja bi olakšala praćenje nastave. Povezujući sa sustavom prostorne mobilnosti, osobama s invaliditetom je sužen izbor studija koji mogu polaziti najviše zbog neprilagođenih zgrada fakulteta.

Nakon završenog obrazovanja osoba s invaliditetom se treba zaposliti kako bi se osamostalila. Ona postaje dio sustava rada i zapošljavanja. Hrvatski zavod za zapošljavanje predviđa niz mjera putem kojih pokušava olakšati zapošljavanje osobe s invaliditetom i učiniti je prijemljivom za poslodavca, a propisuje i mjere koje osobi s invaliditetom olakšavaju integraciju na radnom mjestu. Unatoč mjerama osobe s invaliditetom nisu dovoljno prijemljive za poslodavce na tržištu rada.

Kako postoje različite dijagnoze invaliditeta i kako se tjelesno oštećenje može javiti u bilo kojem razdoblju života predviđena je profesionalna rehabilitacija u nekoliko sustava. Osoba s invaliditetom bi se kroz profesionalnu rehabilitaciju trebala ponovo osposobiti za profesionalni život. Profesionalna rehabilitacija isprepliće sve sustave počevši od ponovnog školovanja, rada, zdravstvene njege, mobilnosti, poreznih olakšica i socijalne skrbi. Kroz sustav profesionalne rehabilitacije izražena je želja da se osobi s invaliditetom pomogne kako bi ponovo "stala na svoje noge" i ponovo postala produktivni član zajednice. U nekim slučajevima se osobi s invaliditetom ne može pomoći u ponovnom vraćanju prijašnjih sposobnosti; međutim može je se motivirati na druge oblike aktivnosti i nikako ne dopustiti da postane nezadovoljna i frustrirana jedinka zajednice. U tom smjeru osmišljene su pomoći materijalnog i nematerijalnog oblika kroz sustav zdravstva, mirovinskog osiguranja i socijalne skrbi.

Sustav prostorne mobilnosti i prostornog uređenja je osnova koja osobi s invaliditetom daje toliku važnu i cijenjenu samostalnost. Osobi s invaliditetom ograničiti kretanje, osiromašiti njene socijalne odnose, ograničiti samoostvarenje nije samo kršenje prava na slobodu u svakom smislu već je, s druge strane, i "kazna za zločin koji se zove invaliditet".

Stoga stavljam veliku odgovornost na sustav prostorne mobilnosti i prostornog uređenja jer se kroz njega uvelike može pridonijeti integraciji u mikro, mezo, egzo, i makro okolini osobe s invaliditetom, očuvanju dostojanstva, slobode i samostalnosti osobe s invaliditetom.

Sustav socijalne skrbi je obrađen na kraju jer bi on doista trebao predstavljati posljednju i iznimnu intervenciju u život osoba s invaliditetom. Međutim, kako se socijalna prava u Hrvatskoj još razvijaju on često postaje prvi, a ponekad i jedini sustav koji pokušava doprijeti u život osobe s invaliditetom.

Da sažmem, u ovom su poglavlju navedeni i detaljno obrađeni sljedeći sustavi prava osoba s invaliditetom:

- ▣ Sustav odgoja i obrazovanja,
- ▣ Visokoškolsko obrazovanje,
- ▣ Sustav zapošljavanja, rada i profesionalne rehabilitacije,
- ▣ Sustav mirovinskog osiguranja,
- ▣ Sustav zdravstvenog osiguranja,
- ▣ Sustav prostorne mobilnosti i stanovanja,
- ▣ Porezne i druge olakšice i
- ▣ Sustav socijalne skrbi.

4.1. Sustav odgoja i obrazovanja

Kroz predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj u najvećoj se mjeri može utjecati na život neke osobe. Omogućiti kvalitetan početak života pretpostavka je stvaranja kvalitetne osobe, osobe koja sa svojim znanjem, sposobnostima i jedinstvenošću doprinosi društvu u cjelini na svoje zadovoljstvo. Ulaganja koja se u tom razdoblju učine za dijete s invaliditetom dugoročne su naravi, ali višestruko isplativa. Kako bi se djetetu osigurala kvaliteta obrazovanja potrebna su adekvatna pomagala za praćenje nastave, prilagođen radni prostor, sređeni uvjeti za zdrav socijalni razvoj koji podrazumijeva integraciju u redovno školstvo i dr.

4.1.1. Predškolski odgoj

Prema Zakonu o predškolskom odgoju (NN br. 10/97) djeca predškolske dobi s teškoćama u razvoju imaju prednost pri upisu u dječje vrtiće koji su u vlasništvu jedinica lokalne uprave i samouprave ili su u državnom vlasništvu. U dječjim vrtićima organiziraju se posebni i prilagođeni programi za djecu predškolske dobi s teškoćama u razvoju ovisno o vrsti i stupnju oštećenja.

4.1.2. Osnovnoškolski odgoj

Za dijete koje upisuje prvi razred osnovne škole Zakonom o osnovnom školstvu (NN br. 59/90, 27/93, 7/96 i 59/01) propisan je postupak utvrđivanja psihofizičkog stanja i spremnosti za školu. S obzirom na rezultate provedenog postupka dijete se upisuje u redovni nastavni program, određuje mu se primjereni oblik školovanja ili ga se upućuje na dodatne preglede.

Prema istom Zakonu propisano je da se za djecu s većim teškoćama u razvoju osnovno školovanje provodi u posebnim školama i ustanovama, te da se mogu školovati do 21. godine života. Za učenike koji zbog bolesti ne mogu polaziti školu organizira se nastava kod kuće ili u zdravstvenoj ustanovi.

Osnovno školovanje djece i mladeži s teškoćama u razvoju pobliže je regulirano i Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN br. 23/91). Učenicima s teškoćama u razvoju i njihovim pratiteljima osigurava se prijevoz do škole i od škole bez obzira na udaljenost.

4.1.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Sukladno Zakonu o srednjem školstvu (NN br. 19/92, 27/93, 50/95 i 59/01) obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju organizira se uz primjenu individualiziranih postupaka u srednjoj školi u razrednim ili posebnim razrednim odjelima i obrazovnim grupama.

Prema Pravilniku o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (NN br. 86/92) srednjoškolsko obrazovanje učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju ostvaruje se u gimnazijama, stručnim i umjetničkim školama, i ovisno o stupnju i vrsti teškoća u posebnim ustanovama.

Za učenike s većim teškoćama u razvoju obrazovanje i osposobljavanje ostvaruje se u posebnim ustanovama (školama) prosvjete, zdravstva, socijalne skrbi i pravosuđa.

Učenici s teškoćama u razvoju upisuju se u srednje škole i posebne ustanove nakon završene osnovne škole temeljem:

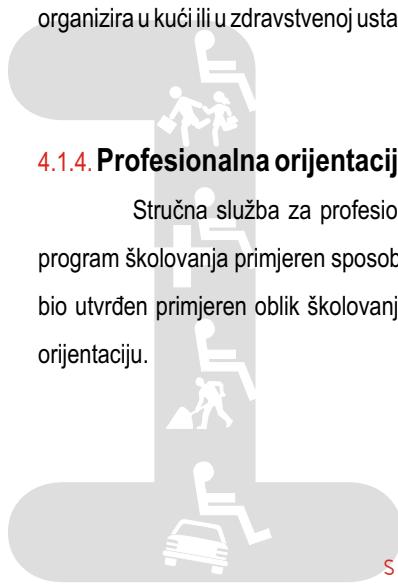
- svjedodžbe o završenoj osnovnoj školi,
- rješenja tijela uprave za školstvo o ranijem primjerenom školovanju ili centra za socijalnu skrb o vrsti i stupnju teškoća u razvoju te
- mišljenja stručne službe za profesionalnu orijentaciju.

Dužnost je srednjih škola i posebnih ustanova upisati učenika s teškoćama u razvoju.

Nadalje učenicima koji zbog motoričkih poremećaja ili kroničnih bolesti ne mogu pohađati školu nastava se organizira u kući ili u zdravstvenoj ustanovi.

4.1.4. Profesionalna orijentacija

Stručna služba za profesionalnu orijentaciju Zavoda za zapošljavanje donosi mišljenje kojim se utvrđuje program školovanja primjeren sposobnostima, motivaciji i potrebama učenika. Svaki učenik kojem je u osnovnoj školi bio utvrđen primjeren oblik školovanja prilikom upisa u srednju školu upućuje se nadležnoj službi za profesionalnu orijentaciju.

4.2. Visokoškolsko obrazovanje

Većina prava iz visokoškolskog obrazovanja su novijeg datuma. Njihova budućnost je neizvjesna jer se temelje na pojedinačnim Odlukama ministarstva. Treba ulagati u osobe s invaliditetom unutar sustav visokoškolskog obrazovanja jer su oni kategorija osoba koja je dokazala svoj veliki potencijal i predstavljaju veliki ljudski kapital.

Prava koja izviru iz visokoškolskog obrazovanja su:

- naknada dijela troškova prijevoza,
- smještaj u studentski dom,
- upis na studij u statusu redovnog studenta i
- stipendija.

4.2.1. Naknada dijela troškova prijevoza

Uz pravo na naknadu dijela troškova prijevoza važno je istaknuti da ne postoji natječaj za dodjeljivanje naknade za troškove prijevoza. Studenti samoinicijativno podnose zahtjev, predaju potvrdu o upisu na fakultet i rješenje mirovinsko-invalidske komisije o invaliditetu na adresu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

Prema Zakonu o sustavu državne uprave (NN br. 75/93, 48/99, 15/00, 127/00, 59/01, 199/03) Ministar znanosti, obrazovanja i športa donosi pojedinačne Odluke o naknadi dijela troškova prijevoza studentu s invaliditetom za akademsku godinu 2005./2006. Ministar odobrava naknadu za pokriće troškova prijevoza bez obzira na vrstu invaliditeta.

Naknada za pokriće dijela troškova prijevoza studentu s invaliditetom isplaćuje se mjesečno u iznosu od 500,00 kn. Pojedinačne odluke za akademsku 2005./2006. godinu donose se za razdoblje , od 01. listopada 2005. do 30. rujna 2006. godine.

4.2.2. Smještaj u studentski dom

Na temelju Pravilnika o ostvarivanju i korištenju prava studenata na smještaj u studentske domove¹ i Odluke Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Studentski centar u Zagrebu raspisuje natječaj za smještaj u studentske domove. U natječaju se za svaku godinu navodi u kojem roku osoba može pristupiti natječaju, određuje se tko ima pravo smještaja u studentski dom, definiraju se kategorije osoba koje izravno dobivaju smještaj u studentski dom, spominju se i ostali kandidati koji uz određena uvjerenja dobivaju dodatne bodove za smještaj u studentski dom.

Osobe s invaliditetom koje se upisuju u prvu godinu studija natječu se za smještaj u studentske domove pod kategorijom "B". Za akademsku godinu 2005./2006. sudionici natječaja s invaliditetom od I. do V. kategorije (stupnja između 100% i 60%) podnosili su:

¹ www.sczg.hr

- molbu za smještaj u studentski dom s obveznim osnovnim podacima:
 - ime i prezime,
 - ime jednog roditelja,
 - jedinstveni matični broj građana (JMBG),
 - datum, mjesto, općina i država rođenja,
 - mjesto prebivališta (ulica, kućni broj, mjesto, općina i država),
 - narodnost,
 - državljanstvo,
 - adresa za obavijesti i
 - kontakt broj telefona/mobitela,
- ovjerene preslike svjedodžbi dva završna razreda srednje škole (treći i četvrti razred),
- uvjerenje o upisu na visoko učilište s naznakom smjera,
- domovnicu,
- uvjerenje (potvrdu) o prebivalištu (MUP) i
- rješenje invalidske komisije područnog ureda Fonda mirovinsko-invalidskog osiguranja Republike Hrvatske ili Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

Invalidi od VI. do X. kategorije (stupnja između 50% i 10%) podnosili su za akademsku godinu 2005./2006. molbu, ovjerene preslike svjedodžbi dva završna razreda srednje škole (treći i četvrti razred), uvjerenje o upisu na visoko učilište s naznakom smjera, uvjerenje (potvrdu) o prebivalištu (MUP), domovnicu i rješenje invalidske komisije područnog ureda Fonda mirovinsko-invalidskog osiguranja, odnosno Rješenje Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

Studenti invalidi od VI. do X. kategorije invalidnosti ne stječu izravno smještaj u studentski dom već s obzirom na stupanj invaliditeta ostvaruju dodatne bodove za smještaj u studentski dom. U tabeli 4.1. naveden je broj dodatnih bodova koje ostvaruje osoba s invaliditetom u natječaju za smještaj u studentske domove.

Tabela 4.1. Dodatni bodovi za smještaj u studentski dom prema kategoriji (stupnju) invalidnosti

KATEGORIJA	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
BROJ BODOVA	200	160	120	80	40

Izvor: <http://www.sczg.hr>

Sudionici natječaja "B" molbe za smještaj u studentski dom s pripadajućom dokumentaciju šalju isključivo poštom, preporučeno, na adresu: Sveučilište u Zagrebu, Studentski centar u Zagrebu, Smještaj-poslovnica za smještaj, Zagreb, Savska 25.

Ostali studenti s invaliditetom koji upisuju višu godinu studija natječu se za smještaj u studentske domove pod kategorijom "S" ili "P". Studenti s kategorijom invalidnosti od I. do V., a koji su se natjecali za smještaj u studentske domove u akademskoj godini 2005./2006, stekli su pravo na mjesto u studentskom domu, pod uvjetom da su pravovremeno podnijeli sljedeće dokumente:

- uvjerenje o upisu u tekuću akademsku godinu 2004./2005. s naznakom smjera,
- ovjeren prijepis svih ocjena na studiju,
- uvjerenje (potvrdu) o prebivalištu (MUP) i
- rješenje invalidske komisije područnog ureda Fonda mirovinsko-invalidskog osiguranja Republike Hrvatske ili Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

Studenti s invaliditetom od VI. do X. stupnja invalidnosti trebaju podnijeti uvjerenje o upisu u tekuću akademsku godinu 2004./2005. s naznakom smjera, ovjeren prijepis svih ocjena u studiju, uvjerenje (potvrdu) o prebivalištu (MUP) te rješenje invalidske komisije Područnog ureda Fonda mirovinsko-invalidskog osiguranja Republike Hrvatske ili Ministarstva obrane Republike Hrvatske na temelju kojeg ostvaruju dodatne bodove. U tabeli 4.1. naveden je broj dodatnih bodova koje osoba s invaliditetom ostvaruje u natječaju za smještaj u studentske domove.

Kandidati koji se natječu pod kategorijom "S" ili "P", molbe s traženom dokumentacijom trebaju podnijeti osobno uz obvezno predočenje indeksa, osobne iskaznice ili putovnice i studentske iskaznice (IKSICE).

Trenutno studentski dom "Cvjetno naselje" i studentski dom "Ante Starčević" imaju sobe prilagođene osobama u invalidskim kolicima.

Studentski centar svake godine raspisuje natječaj za smještaj u studentske domove. Kako bi se pravovremeno podnijela molba za smještaj u studentski dom potrebno je pratiti natječaje koji su objavljeni na web adresi Studentskog centra (www.sczg.hr).

4.2.3. Upis na studij u statusu redovnog studenta

Ministar znanosti, obrazovanja i športa donosi Odluku o upisu u I. godinu studija na javnim visokim učilištima redovitih studenata koji će studirati uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa u akademskoj godini 2005./2006. na temelju Zakona o sustavu državne uprave (NN br. 75/93, 48/99, 15/00, 127/00, 59/01, 199/03), a sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN br. 123/03, 105/04, 174/04), Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN br. 174/04, 92/05) te Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata (NN br. 86/92, 58/93, 2/94, 76/94, 108/95, 82/01, 103/03).

Ovom Odlukom određuju se osobe koje ostvaruju pravo na upis u I. godinu studija na javnim visokim učilištima u statusu redovitog studenta uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

Pravo upisa na studij u statusu redovitih studenata koji će studirati uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa imaju osobe sa 60% i više tjelesnog oštećenja uz odgovarajuće rješenje o invaliditetu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, pod uvjetom da prijeđu razredbeni prag.

4.2.4. Stipendija

Prema Pravilniku o dodjeljivanju državnih stipendija redovitim studentima dodiplomskih studija i naknada dijela troškova školarine studentima poslijediplomskih studija (NN br. 151/02), Zakonu o pravima hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji (NN br. 174/04, 92/05), Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata (NN br. 86/92- pročišćeni tekst, 58/93, 2/94, 76/94, 108/95, 82/01, 103/03), Zakonu o obnovi i razvoju Grada Vukovara (NN br. 44/01, 90/05),

Ministar znanosti, obrazovanja i športa donosi natječaj za dodjeljivanje državnih stipendija redovitim studentima sveučilišnih i stručnih studija i naknada dijela troškove školarine studentima poslijediplomskih studija za akademsku godinu 2005./2006.

Natječaj je raspoređen u kategorije koje se označavaju slovima abecede. Za dodjelu stipendija natjecati se mogu svi redoviti studenti sveučilišnih i stručnih studija s invaliditetom pod kategorijom "I" uz uvjete da su podnijeli potpunu i pravodobnu prijavu na obrascu "I" kojega popunjavaju student i visoko učilište te priložili rješenje invalidske komisije područnog ureda Fonda za mirovinsko-invalidsko osiguranje Republike Hrvatske.

4.3. Sustav zapošljavanja, rada i profesionalne rehabilitacije

Teško je pronaći rješenje za zapošljavanje osoba s invaliditetom, pronaći načine kako izjednačiti šanse na tržištu rada kada i oni koji dogmatski imaju jednake šanse nemaju šansu uopće.

Danas se na tržištu rada traže nove vještine i nova znanja, traži se mobilna radna snaga, dok priprema osoba za samostalan život i rad u samom početku nudi osposobljavanje osoba za zastarjele vještine.

Ovaj sustav može se podijeliti na sljedeće podsustave:

- zapošljavanje pod općim uvjetima,
- zapošljavanje pod posebnim uvjetima,
- olakšice i poticaje poslodavaca pri zapošljavanju osoba s invaliditetom i
- profesionalna rehabilitacija.

4.3.1 Zapošljavanje pod općim uvjetima

Pod općim uvjetima zapošljavanja smatra se zapošljavanje osoba s invaliditetom po općim propisima koji uređuju područje rada i zapošljavanja.

Zakon o radu (NN br. 137/04) propisuje zabranu izravne ili neizravne diskriminacije osobe koja traži zaposlenje i osobe koja se zaposli na temelju rase, boje kože, spola, tjelesnih ili duševnih poteškoća...

Osoba s invaliditetom zasniva radni odnos sklapanjem ugovora o radu ili na drugi način predviđen posebnim propisima.

Prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br.143/02, 33/05) tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, fondovi, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su na primjerenom radnom mjestu prema vlastitom odabiru, u primjerenim radnim uvjetima imati zaposleno:

- do 31. prosinca 2005. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 50 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2008. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 42 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2011. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2014. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 25 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2017. i nadalje najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 20 zaposlenih.

Poslodavci su dužni dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem.

Nadalje, poslodavci su dužni plaćati poseban doprinos za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom. Visina posebnog doprinosa obračunava se po stopi od 0,1%, a ako ne zaposli osobu s invaliditetom, visina doprinosa obračunava se po stopi od 0,2%. Osim toga, osoba s invaliditetom ima za svaku kalendarsku godinu pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje 24 radna dana. Nadalje Zakon o radu (NN br. 137/04) propisuje dužnost poslodavca da radniku kod kojeg postoji profesionalna nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti ponudi sklapanje ugovora o radu za obavljanje poslova za koje je on sposoban. U vezi sa ponudom sklapanja ugovora poslodavac je dužan prilagoditi poslove sposobnostima radnika, izmijeniti raspored radnog, izmijeniti raspored radnoga vremena, odnosno poduzeti sve što je u njegovoj moći da radniku s invaliditetom osigura odgovarajuće poslove. Poslodavac može otkazati radniku kod kojega postoji profesionalna nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti, samo uz prethodnu suglasnost radničkog vijeća, odnosno Zavoda za zapošljavanje. Suglasnost će dobiti samo ako je poduzeo sve što je u njegovoj moći da radniku osigura odgovarajuće poslove. Zakonom o radu (NN br. 137/04) određeno je najmanje trajanje otkaznog roka. Za osobu s invaliditetom taj se rok dodatno uvećava za mjesec dana, osim ako je otkaz skrivila sama osoba.

4.3.2. Zapošljavanje pod posebnim uvjetima

Zapošljavanje pod posebnim uvjetima odnosi se na zapošljavanje u zaštitnim radionicama, samozapošljavanje i rad u radnom centru.

4.3.2.1. Zapošljavanje u zaštitnim radionicama

Rad u zaštitnoj radionici osigurava se osobi s invaliditetom koja se ne može zaposliti i održati zaposlenje pod općim uvjetima kod poslodavca.

Zaštitna radionica je ustanova ili trgovačko društvo koja zapošljava najmanje 51% osoba s invaliditetom u odnosu na ukupni broj zaposlenih.

4.3.2.2. Samozapošljavanje

Pod samozapošljavanjem osoba s invaliditetom podrazumijeva se:

- osnivanje obrta ili zadruga,
- osnivanje djelatnosti slobodnog zanimanja (profesionalne djelatnosti) te
- osnivanje djelatnosti poljoprivrede i šumarstva čiji je osnivač osoba s invaliditetom ili više osoba s invaliditetom.

4.3.2.3. Rad u radnom centru

Osobi s invaliditetom koja se ne može zaposliti i održati zaposlenje u posebnim uvjetima kod poslodavca ili u zaštitnoj radionici može se osigurati rad u radnom centru. Osoba koja se zapošljava u radnom centru postiže radni učinak manji od 50% primjeren njezinoj dobi, stručnoj spremi i uvjetima rada.

Zahtjev za upućivanje na rad u radni centar može podnijeti osoba s invaliditetom, njezin zakonski zastupnik ili skrbnik ili druga fizička ili pravna osoba. Zahtjev se podnosi centru za socijalnu skrb nadležnom prema prebivalištu osobe s invaliditetom.

4.3.3. Olakšice i poticaji pri zapošljavanju osoba s invaliditetom

Prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02, 33/05) poslodavci koji zapošljavaju osobe s invaliditetom pod općim uvjetima i pod posebnim uvjetima imaju pravo sljedeće olakšice:

- pravo na porezne olakšice predviđene posebnim propisima,
- pravo na novčani poticaj,
- pravo na poticaje predviđene posebnim ugovorom o zapošljavanju osoba s invaliditetom sklopljenim s: Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, nadležnom službom socijalne skrbi, jedinicom lokalne i područne (regionalne) samouprave ili s drugim poslodavcem.

Prema Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN br. 32/02, 86/02, 114/03, 151/03) Vlada Republike Hrvatske donosi Godišnji plan za poticanje zapošljavanja temeljem kojega Zavod za zapošljavanje i druge nadležne pravne osobe provode mjere za poticanje zapošljavanja. Na temelju tih mjera Zavod za zapošljavanje donosi programe. Ti programi odnose se na:

- programe za otvaranje novih radnih mjesta,
- programe prilagodbe radnih mjesta za pojedine skupine nezaposlenih,
- programe zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih (starije osobe, invalidne osobe, dugotrajno nezaposlene osobe, hrvatske branitelje i dr.) i dr.

Temeljem Nacionalnoga akcijskog plana zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine, usvojenog Zaključkom Vlade Republike Hrvatske od 2. prosinca 2004. godine, međuresorna radna skupina izradila je plan poticanja zapošljavanja za 2006. godinu². Provedbene mjere iz Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja u 2006. godini stavljaju naglasak promoviranju integracije i borbe protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada kroz mjere sufinanciranja zapošljavanja osoba s invalidnošću, osoba s otežanim čimbenikom zapošljivosti, nezaposlenih hrvatskih branitelja i sl. U sklopu mjere sufinanciranja zapošljavanja osoba s invaliditetom za nezaposlene osobe s invaliditetom provoditi će se sljedeće aktivnosti na temelju posebnog ugovora sa Zavodom za zapošljavanje:

- sufinanciranje troškova prilagodbe radnog mjesta i uvjeta rada za zapošljavanje osobe s invaliditetom na neodređeno vrijeme do najviše deset najnižih mjesečnih osnovica za obračun doprinosa za obvezna osiguranja,
- sufinanciranje kamata u punom iznosu, najviše do kamatne stope do 7% godišnje na namjenski kredit za kupnju strojeva, opreme, alata ili pribora pod uvjetom da s istim radi osoba s invaliditetom,
- nadoknadu postotka plaće zbog smanjenog radnog učinka osobe s invaliditetom, a najviše do 50% bruto plaće osobe s invaliditetom,
- sufinanciranje dijela troška osobnog asistenta ili radnog terapeuta osobe s invaliditetom, a najviše do 50% bruto plaće osobe s invaliditetom kojoj je pomoć potrebna i
- tromjesečni povrat doprinosa obračunatih i uplaćenih na plaće zaposlenih osoba s invaliditetom.

Zakon o porezu na dohodak (NN br. 177/04) omogućava poreznom obvezniku pravo na umanjenje dohotka za isplaćene plaće i doprinose na plaću osobi s invaliditetom. To pravo može koristiti tri godine računajući od dana zaposlenja.

² www.hzz.hr

Prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju (NN br. 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05) poslodavac ima pogodnost kraćeg razdoblja snositi troškove naknade plaće za bolovanje invalidu radu. Poslodavac snosi troškove za prvih sedam dana bolovanja.

Odluka o načinu ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 141/05) propisuje uvjete i način ostvarivanja prava na poticaje pri zapošljavanju koji pripadaju poslodavcu koji zapošljava osobe s invaliditetom i osobi s invaliditetom po osnovi samozapošljavanja. Za poslodavaca i osobu koja se samozapošljava predviđena su prava na:

- novčane poticaje za poslodavcu koji zapošljava osobu s invaliditetom u visini uplaćenog doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje i doprinosa za zapošljavanje, te za osobu koja se samozapošljava određuje se novčani poticaj u visini uplaćenog doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje i
- poticaje predviđene posebnim ugovorom o zapošljavanju osobe s invaliditetom sklopljenim s Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom:
 - jednokratna materijalna davanja,
 - obrazovanje zaposlenih osoba s invaliditetom,
 - obrazovanje nezaposlenih osoba s invaliditetom u cilju zapošljavanja,
 - sredstva za prilagodbu radnog mjesta i uvjeta rada,
 - kreditna sredstva po povoljnijim uvjetima namijenjena kupnji strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom,
 - naknada razlike zbog smanjenog radnog učinka i
 - sufinanciranje troškova osobnog asistenta (pomagača u radu) i radnog terapeuta osobe s invaliditetom u tijeku rada.

4.3.4. Profesionalna rehabilitacija

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02, 33/05) propisuje pravo na profesionalnu rehabilitaciju osobi s invaliditetom ako je to potrebno zbog vrste i težine invaliditeta ili uspješnosti rehabilitacijskog procesa. Ono se ostvaruje u posebnim školama i ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju, po prilagođenim ili posebnim programima.

Profesionalna rehabilitacija obuhvaća sljedeće mjere i aktivnosti:

- utvrđivanje preostalih radnih i općih sposobnosti,
- profesionalno informiranje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti,
- analizu tržišta rada, mogućnost zapošljavanja i uključenja u rad,
- procjenu mogućnosti izvođenja, razvoja i usavršavanja programa profesionalnog osposobljavanja,
- radno osposobljavanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i programe za održavanje i usavršavanje radnih i radno-socijalnih vještina i sposobnosti u razdoblju do zapošljavanja,
- informiranje i savjetovanje o pomoćnoj tehnologiji u učenju i radu,
- pojedinačne i skupne programe za unaprjeđenje radno-socijalne uključenosti u zajednicu,
- savjetodavne prijedloge o primjeni različitih tehnologija i tehnika u učenju i radu uz procjenu mogućnosti primjene,

- pretprofesionalno učenje, planiranje i primjena odabrane tehnologije,
- razvoj motivacije i osposobljavanje osobe s invaliditetom u korištenju odabrane tehnologije,
- tehničku pomoć, podršku, praćenje i procjenu rezultata,
- informiranje i podršku u izvorima financiranja.

Postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju pokreće se na zahtjev osobe s invaliditetom, njezinih roditelja, zakonskog zastupnika, skrbnika, izabranog liječnika primarne zdravstvene zaštite, socijalnog radnika ili defektologa. Zahtjevu se prilaže dokaz o utvrđenom invaliditetu i o smanjenoj radnoj sposobnosti, a podnosi se Hrvatskom zavodu za zapošljavanje u kojoj je osoba s invaliditetom prijavljena kao nezaposlena.

4.4. Sustav mirovinskog osiguranja

Mirovinsko osiguranje, kao jedna od grana socijalnog osiguranja, obuhvaća zaštitu osiguranika u slučaju starosti, invalidnosti, tjelesnog oštećenja i smrti hranitelja u obitelji. Mirovinski sustav temeljen na međugeneracijskoj solidarnosti došao je u krizu i 1998. došlo je do promjene zakona, a time i sustava. Ukinuta su neka prava, a postrožena druga. Invalidnost i tjelesno oštećenje sastavni su dio sustava mirovinskog osiguranja i uređeni su Zakonom o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05).

Radi boljeg razumijevanja sustava mirovinskog osiguranja potrebno je utvrditi razliku između tjelesnog oštećenja i invalidnosti, kao i definirati izraz invalid rada.

Tjelesno oštećenje je gubitak, bitnije oštećenje ili znatnija onesposobljenost pojedinog organa ili dijelova tijela što otežava normalnu aktivnost organizma i zahtjeva veće napore u obavljanju životnih potreba, bez obzira na to uzrokuje li ono ili ne uzrokuje invalidnost. Osim toga tjelesno oštećenje može, ali ne mora utjecati na nečiju radnu sposobnost. Invalidnost se, s druge strane, utvrđuje u odnosu na nečije tjelesne i psihičke sposobnosti, obrazovanje i rad. Invalid rada je osiguranik koji je na osnovi invalidnosti ostvario pravo na invalidsku mirovinu ili pravo na profesionalnu rehabilitaciju.

4.4.1. Prava u sustavu mirovinskog osiguranja

Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04), mogu se ostvariti sljedeća prava:

- invalidska mirovina,
- naknada zbog tjelesnog oštećenja,
- profesionalna rehabilitacija i
- mirovinski staž s povećanim trajanjem

4.4.1.1. Invalidska mirovina

Iz Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04) proizlazi da su invalidnost i staž pretpostavke za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu.

Prva pretpostavka ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu jest invalidnost. Ona je Zakonom o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04) definirana kao profesionalna nesposobnost za rad i kao opća nesposobnost za rad.

Profesionalna nesposobnost za rad postoji kada je kod osiguranika, zbog promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem, radna sposobnost trajno smanjena za više od polovice prema tjelesno i psihički zdravom osiguraniku iste ili slične naobrazbe i sposobnosti.

Kada je kod osiguranika utvrđena profesionalna nesposobnost za rad utvrđuje se preostala radna sposobnost kako bi je se s obzirom na njegovo zdravstveno stanje, životnu dob, naobrazbu i sposobnost, osposobilo za rad s punim radnim vremenom na drugom poslu.

Opća nesposobnost za rad postoji kada kod osiguranika zbog promjena u zdravstvenom stanju, a koje se ne mogu otkloniti liječenjem, nastane trajni gubitak sposobnosti za rad.

Druga pretpostavka ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu jest staž. Ta je pretpostavka ispunjena kada mirovinski staž pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka ako je invalidnost nastala zbog bolesti ili ozljede izvan rada i to prije navršenih 65 godina života.

Kao radni vijek uzima se broj punih godina od dana kada je osiguranik navršio 20 godina života do dana nastanka invalidnosti.

Osiguraniku, koji je nakon navršene 20. godine života bio na redovitom školovanju i takvim školovanjem stekao višu stručnu spremu, radni vijek računa se od navršene 23. godine života, a osiguraniku koji je stekao visoku stručnu spremu - od navršene 26. godine života.

Razdoblje radnog vijeka skraćuje se za razdoblje koje je osiguranik proveo na odsluženju vojnog roka i bio prijavljen kao nezaposlena osoba na Zavodu za zapošljavanje.

Ako je invalidnost osiguranika nastala zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, pravo na invalidsku mirovinu stječe bez obzira na dužinu mirovinskog staža i određuje se najmanje na temelju 40 godina mirovinskog staža.

Iznimno, pravo na invalidsku mirovinu stječe osiguranik:

- ▣ kod kojeg je nastala invalidnost prije 35. godine života, a ima višu stručnu spremu, ako je do dana nastanka invalidnosti navršio staž osiguranja od najmanje dvije godine, a osiguranik koji ima visoku stručnu spremu ako je do dana nastanka invalidnosti navršio jednu godinu staža osiguranja i ako je invalidnost nastala za vrijeme osiguranja ili u roku od jedne godine nakon prestanka osiguranja,
- ▣ kod kojeg je invalidnost nastala prije 30. godine života, ako je navršio najmanje jednu godinu staža osiguranja i ako je invalidnost nastala za vrijeme osiguranja ili u roku od jedne godine nakon prestanka osiguranja.

Visina invalidske mirovine ovisi o sljedećim faktorima:

- ▣ vrijednosnim bodovima (VB) - odnos osiguranikove plaće i prosječne plaće svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj,
- ▣ mirovinskom stažu osiguranika (MS) - odnosi se na navršeni i pridodani staž. Pridodani staž je razdoblje koje se pridodaje prigodom određivanja visine invalidske mirovine ako osiguranik nije navršio 60 godina života i
- ▣ aktualnoj vrijednosti mirovine (AVM) - utvrđuje se za svako polugodište tako da se aktualna vrijednost mirovine uskladi sa stopom rasta prosječne plaće svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj u prethodnom polugodištu u odnosu na polugodište koje mu prethodi.

Izračun invalidske mirovine je po sljedećem obrascu:

$$MIROVINA = VB \times MF \times AVM$$

U slučaju opće nesposobnosti za rad invalidska mirovina određuje se s mirovinskim faktorom 1.0, a u slučaju profesionalne nesposobnosti za rad, invalidska se mirovina određuje uz primjenu mirovinskog faktora 0.8, odnosno iznosi 80% mirovine za opću nesposobnost za rad.

4.4.1.2. Naknada zbog tjelesnog oštećenja

Tjelesno oštećenje postoji kada kod osiguranika nastane gubitak, bitnije oštećenje ili znatnija onesposobljenost pojedinog organa ili dijelova tijela što otežava normalnu aktivnost organizma i zahtijeva veće napore u obavljanju životnih potreba, bez obzira na to uzrokuje li ono ili ne invalidnost.

Pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja stječe osiguranik kod kojega tjelesno oštećenje od najmanje 30% nastane kao posljedica ozljede na radu ili profesionalne bolesti.

Ozljedom na radu, prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04), smatra se svaka:

- ozljeda osiguranika izazvana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizikalnim ili kemijskim djelovanjem, te ozljeda uzrokovana naglim promjenama položaja tijela, iznenadnim opterećenjem tijela ili drugim promjenama fiziološkog stanja organizma ako je takva ozljeda uzročno vezana uz obavljanje poslova na kojima radi, odnosno djelatnosti na osnovi koje ozlijeđena osoba ima svojstvo osiguranika,
- bolest osiguranika koja je nastala izravno i isključivo kao posljedica nekoga nesretnog slučaja ili više sile za vrijeme rada, odnosno za vrijeme obavljanja djelatnosti ili u vezi s obavljanjem te djelatnosti na osnovi koje oboljela osoba ima svojstvo osiguranika,
- ozljeda koju osiguranik pretrpi na redovitom putu od stana do mjesta rada i obratno, te na putu poduzetom radi stupanja na posao koji mu je osiguran, odnosno na posao na osnovi kojega je osiguran,
- ozljeda koju osiguranik pretrpi u vezi s korištenjem prava na zdravstvenu zaštitu i prava na profesionalnu rehabilitaciju,
- ozljeda, odnosno bolest, koju pretrpi osigurana osoba iz članka 18. do 20. istog Zakona,
- ozljeda koju osoba pretrpi u vezi s prethodnim utvrđivanjem zdravstvene sposobnosti kada je to prema zakonu obvezno pri zasnivanju radnog odnosa.

Profesionalne bolesti su određene bolesti izazvane dužim neposrednim utjecajem procesa rada i uvjeta rada na određenim poslovima na osnovi kojih oboljela osoba ima svojstvo osiguranika prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04). Zakon o listi profesionalnih bolesti (NN br. 162/98) određuje listu profesionalnih bolesti i poslova na kojima se te bolesti javljaju i uvjeti pod kojima se smatraju profesionalnim bolestima.

Vrsta tjelesnih oštećenja i postoci tih oštećenja koja su nastala kao posljedica ozljede i na temelju kojih se stječe pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja, utvrđeni su Zakonom o Listi tjelesnih oštećenja (NN br. 162/98). Visina naknada zbog tjelesnog oštećenja ovisi o stupnju tjelesnog oštećenja, tj. za isti stupanj tjelesnog oštećenja pripada i ista svota naknade i ona se iskazuje u odgovarajućem postotku od osnovice. Naknade (kao postotak od osnovice) po tjelesnim oštećenjima dane su pregledno u tabeli 4.2.

Tabela 4.2. Naknade (kao postotak od osnovice) po tjelesnim oštećenjima

TJELESNO OŠTEĆENJE	STUPANJ	NAKNADA (% osnovice)
1	2	3
100%	1	40%
90%	2	36%
80%	3	32%
70%	4	28%
60%	5	24%
50%	6	20%
40%	7	16%
30%	8	12%

Izvor: Zakon o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04)

Osnovicu za određivanje naknada utvrđuje Zavod za mirovinsko osiguranje općim aktom. Prema Odluci o osnovici za određivanje naknade zbog tjelesnog oštećenja i o usklađivanju novčanih naknada zbog tjelesnog oštećenja od 1. siječnja 2006. osnovica iznosi 978,98 kn.

4.4.1.3. Profesionalna rehabilitacija

Profesionalna rehabilitacija uključuje postupke³:

- prekvalifikacije - osposobljavanja za bitno drugačije poslove od onih koje je osiguranik obavljao,
- dokvalifikacije - dopunsko osposobljavanje za obavljanje poslova prema preostaloj radnoj sposobnosti i
- prilagođavanja za rad - postupno adaptiranje i postizanje normalnog radnog učinka, uz normalan napor.

Pravo na profesionalnu rehabilitaciju, prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04) ima:

- osiguranik (prema članak 10. stavak 1., članak 11. i 13. i osigurana osoba iz članka 18. do 20. Zakona o mirovinskom osiguranju) kod koje je nastala invalidnost (profesionalna nesposobnost za rad) i kod koje postoji preostala radna sposobnost,

³ <http://www.hzmo.hr>

- osiguranik ili invalid rada kod kojega nastane invalidnost prije navršene 50. godine života, ako se s obzirom na preostalu radnu sposobnost može osposobiti za rad na drugom poslu s punim radnim vremenom,
- osiguranik kod kojega je invalidnost i preostala radna sposobnost nastala zbog ozljede izvan rada ili bolesti, ako ispunjava uvjete mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu i
- osiguranik kod kojega je invalidnost i preostala radna sposobnost nastala zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, bez obzira na dužinu mirovinskog staža.

Za vrijeme profesionalne rehabilitacije isplaćuje se naknada plaće.

Invalid rada koji je stekao pravo na profesionalnu rehabilitaciju zbog ozljede izvan rada ili bolesti, ima pravo na naknadu plaće najduže 12 mjeseci i to od dana završetka profesionalne rehabilitacije, pod uvjetom da se u roku od 30 dana od dana završetka profesionalne rehabilitacije prijavi nadležnoj službi zapošljavanja.

Invalid rada koji je stekao pravo na profesionalnu rehabilitaciju zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti ima pravo na naknadu plaće od dana nastanka invalidnosti do dana početka profesionalne rehabilitacije, za vrijeme profesionalne rehabilitacije i od dana završetka profesionalne rehabilitacije do zaposlenja na odgovarajućem radnom mjestu. Naknada invalidu rada pripada najduže 24 mjeseca od dana završetka profesionalne rehabilitacije pod uvjetom da se u roku od 30 dana od dana završetka profesionalne rehabilitacije prijavi nadležnoj službi zapošljavanja.

4.4.1.4. Mirovinski staž s povećanim trajanjem

Prema Zakonu o stažu osiguranja s povećanim trajanjem (NN br. 71/99) staž osiguranja s povećanim trajanjem računa se osiguranicima - invalidnim osobama: slijepim osobama, osobama oboljelim od distrofije i srodnih mišićnih i neuromišićnih bolesti, oboljelima od paraplegije, cerebralne i dječje paralize, multipleks skleroze, reumatoidnog artritisa, gluhim osobama i osobama kod kojih postoje funkcionalni poremećaji zbog kojih se ne mogu samostalno kretati bez uporabe invalidskih kolica.

Ovim osiguranicima svakih 12 mjeseci staža osiguranja računa se kao 15 mjeseci.

Osigurana osoba ima pravo na naknadu putnih troškova kada se uputi ili pozove u drugo mjesto radi davanja nalaza i mišljenja od strane ovlaštenog vještaka, te kada se uputi u drugo mjesto radi profesionalne rehabilitacije. Isto pravo pripada i pratitelju osiguranika.

4.4.2. Postupak za ostvarivanje prava

Kako invalidnost može nastati zbog bolesti, ozljede izvan rada, ozljede na radu ili profesionalne bolesti, postupak za ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja može se pokrenuti u korist zaposlene osobe i u korist nezaposlene osobe prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04).

Postupak se pokreće na prijedlog izabranog doktora medicine primarne zdravstvene zaštite ako se radi o zaposlenoj osobi ili na zahtjev stranke, ako je osoba nezaposlena.

Invalidnost utvrđuje nadležna ustrojstvena jedinica Zavoda za mirovinsko osiguranje na osnovi nalaza i mišljenja ovlaštenih vještaka.

4.5. Sustav zdravstvenog osiguranja

Ovaj sustav prvi dolazi u kontakt s osobom i obavještava nju ili njezinu obitelj o postojanju invaliditeta. Smatram da je taj trenutak nedovoljno razrađen unutar propisa. Ovdje se radi o nedostatku informacija o tome kome se obratiti dalje, o važnosti rane rehabilitacije i sl., a koje su osobi ili njezinoj obitelji od krucijalne važnosti i koje treba čim prije dobiti. Daljnje područje vezano je uz edukaciju osobe i njezine obitelji o invaliditetu s medicinsko-zdravstvenog aspekta, kao i individualna podrška koja ne bi trebala biti stvar dobre volje medicinskog osoblja.

Prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju (NN br. 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05) i Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN br. 121/03) razlikujemo sljedeća prava:

- zdravstvena zaštita,
- oslobađanje od plaćanja participacije,
- oslobađanje od plaćanja administrativne pristojbe,
- zdravstvena njega u kući,
- fizikalna terapija u kući,
- bolničku medicinsku rehabilitaciju i
- ortopedska pomagala.

4.5.1. Zdravstvena zaštita

Osigurane osobe imaju prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju (NN br. 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05) i Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN br. 121/03) prava iz osnovnog zdravstvenog osiguranja koje obuhvaća pravo na zdravstvenu zaštitu i prava na novčane naknade. Pravo osiguranih osoba na zdravstvenu zaštitu iz osnovnoga zdravstvenog osiguranja obuhvaća:

- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu,
- bolničku zdravstvenu zaštitu,
- pravo na korištenje lijekova koji se nalaze na listi lijekova Zavoda za zdravstveno osiguranje,
- pravo na stomatološko-protetsku pomoć i stomatološko-protetske nadomjeske,
- pravo na korištenje ortopedskih i drugih pomagala i
- pravo na korištenje zdravstvene zaštite u inozemstvu.

Zdravstveno osiguranje je trojako: osnovno, dopunsko i privatno. Osnovno je obvezno i njime se osiguranim osobama i članovima njihovih obitelji osiguravaju prava na načelima uzajamnosti i solidarnosti, a provodi ga Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje.

4.5.2. Oslobađanje od plaćanja participacije

Prema Odluci o načinu ostvarivanja prava na oslobađanje od plaćanja dijela troškova zdravstvene zaštite iz osnovnog zdravstvenog osiguranja te sadržaju i obliku potvrde (NN br. 44/02) kojom se to pravo dokazuje i Zakonu o zdravstvenom osiguranju (NN br. 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05) navedene su osobe koje su u potpunosti oslobođene od plaćanja participacije. To su:

- osigurane osobe s invaliditetom i druge osobe kojima se priznaje pomoć druge osobe u obavljanju većine ili svih životnih funkcija prema posebnim propisima,
- osigurane osobe koje imaju najmanje 80% tjelesnog oštećenja prema propisima o mirovinskom osiguranju, odnosno prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji ili prema drugom posebnom zakonu i
- tjelesno hendikepirane osigurane osobe.

Zahtjev za oslobađanje od plaćanja participacije podnosi se u područnom uredu Zavoda za zdravstveno osiguranje ili ispostavi područnog ureda Zavoda za zdravstveno osiguranje prema mjestu prebivališta osigurane osobe. Potvrde o oslobađanju plaćanja participacije izdaje se trajno osobama s invaliditetom, osobama s tjelesnim oštećenjem i tjelesno hendikepiranim osobama.

4.5.3. Oslobađanje od plaćanja administrativne pristojbe

Prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju (NN br. 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05) plaćanja administrativne pristojbe oslobođeni su invalidi s oštećenjem organizma od najmanje 80% prema posebnim propisima.

Potvrdu o oslobađanju od plaćanja administrativne pristojbe izdaje Zavod za zdravstveno osiguranje na osnovi pisanog zahtjeva osigurane osobe i rješenja nadležnog tijela o utvrđenom oštećenju organizma.

4.5.4. Zdravstvena njega u kući

Radi poboljšanja i sprečavanja pogoršanja zdravstvenog stanja osiguraniku se može odobriti zdravstvena njega i rehabilitacija u kući, što je regulirano Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz osnovnoga zdravstvenog osiguranja za provođenje zdravstvene njege u kući (NN br. 76/02).

Zdravstvena njega u kući odobrava se pod pretpostavkama:

- nepokretnosti i slabije pokretnosti (tuđa pomoć ili upotreba klupice),
- kronične bolesti u fazi pogoršanja ili komplikacije, uz uvjet da izabrani doktor istodobno provodi liječenje u kući,
- prolaznih ili trajnih stanja u kojima nije moguće samozbrinjavanje,
- složenijih operativnih zahvata koji zahtijevaju previjanje i njegu rane, te skrb za anus praeter i ostale stome i
- slučaja terminalnog bolesnika.

Prijedlog za provođenje zdravstvene njege u kući daje izabrani doktor opće (obiteljske) medicine nakon izvršenog pregleda. Odobrenje za zdravstvenu njegu u kući izdaje liječničko povjerenstvo područnog ureda Zavoda za zdravstveno osiguranje.

4.5.5. Fizikalna terapija u kući

Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja za bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući (NN br. 26/96, 79/97, 31/99, 51/99 i 73/99) utvrđeno je da osigurana osoba ima pravo na provođenje fizikalne terapije u kući kad je potpuno nepokretna, odnosno teško pokretna i to zbog:

- neuroloških bolesti,
- reumatskih bolesti,
- politraume i traume,
- kompliciranih kirurških i ortopedskih zahvata i
- ostalih stanja koje za svaki slučaj posebno utvrđuje liječničko povjerenstvo područnog ureda Zavoda za zdravstveno osiguranje.

Prijedlog za provođenje fizikalne terapije u kući daje izabrani doktor opće (obiteljske) medicine na osnovi mišljenja i nalaza doktora odgovarajuće specijalnosti.

Vrstu postupaka fizikalne terapije u kući određuje doktor specijalist koji je dao i preporuku.

Odobrenje za fizikalnu terapiju u kući daje liječničko povjerenstvo područnog ureda Zavoda za zdravstveno osiguranje u trajanju najduže od 15 dana, a može se produžiti za još 15 dana na prijedlog doktora specijalista nakon što je obavio pregled osigurane osobe. Fizikalnu terapiju u kući provodi fizioterapeutski tehničar koji ima ugovor sa Zavodom za zdravstveno osiguranje.

4.5.6. Bolničko medicinska rehabilitacija

Sukladno Pravilniku o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja za bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući (NN br. 26/96, 79/97, 31/99, 51/99 i 73/99) propisano je da se pravo na bolničku medicinsku rehabilitaciju ostvaruje u najbližoj ugovornoj specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju koja može pružiti traženu zdravstvenu zaštitu i to kao nastavak bolničkog liječenja (početna bolnička medicinska rehabilitacija) ili na osnovi uputnice izabranog doktora opće (obiteljske) medicine (održavajuća bolnička medicinska rehabilitacija).

Prijedlog za početnu bolničku medicinsku rehabilitaciju daje odjelni doktor (specijalist) bolnice za liječenje akutnih bolesti u kojoj se osigurana osoba liječi.

Može se odobriti u trajanju, u pravilu 3 tjedna, a provodi se svakodnevno, tijekom cijelog tjedna prema utvrđenom programu.

Prijedlog za održavajuću bolničku medicinsku rehabilitaciju daje izabrani doktor opće (obiteljske) medicine na osnovi mišljenja i nalaza doktora specijalista.

Održavajuća bolnička medicinska rehabilitacija provodi se u trajanju do 3 tjedna i to samo jednom u istoj kalendarskoj godini zbog iste bolesti.

4.5.7. Ortopedska pomagala

Pravilnikom o ortopedskim i drugim pomagalima (NN br. 93/03 - pročišćeni tekst, 158/03 i 74/04) i Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN br. 25/05, 88/05, 125/05, 155/05, 24/06 i 36/06) propisuju se prava osiguranih osoba na pomagala.

Vrste pomagala, prema Pravilniku o ortopedskim i drugim pomagalima (NN br. 93/03 - pročišćeni tekst, 158/03 i 74/04), su:

- ortopedska pomagala,
- očna i tifletehnička pomagala,
- slušna pomagala,
- pomagala za omogućavanje glasnog govora,
- dodirna pomagala,
- druga pomagala i
- stomatološka pomagala.

Osiguranoj osobi osigurava se novo ili uporabljeno pomagalo iz Popisa ortopedskih i drugih pomagala koji je sastavni dio Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalima.

4.5.7.1. Ortopedska pomagala

Od ortopedskih pomagala razlikujemo:

- proteze za ruke i noge,

Pravo na cjelokupnu protezu za ruku ili nogu ima osoba kojoj nedostaje dio ili cijela ruka ili noga. Uz protezu osigurana osoba ima pravo na navlake za batrljak i pravo na estetsku rukavicu.

Osiguranoj osobi daje se proteza na uporabu uz obvezu vraćanja Zavodu za zdravstveno osiguranje.

- ortoze i elektronski uređaji,
- invalidska kolica,

Osigurana osoba ima pravo na kompletna invalidska kolica na ručni, odnosno elektromotorni pogon.

- ortopedske postole,
- ortopedski ulošci i
- rukavice, rukavi, nogavice.

4.5.7.2. Očna i tifletehnička pomagala

Očna i tifletehnička pomagala su navedena u nastavku:

- očna pomagala:
 - naočale,
 - kontaktne leće i
 - očne proteze.

□ tiftotehnička pomagala:

Osigurana osoba kojoj je oštrina vida na oba oka 0,05 i manja (slijepa osoba) ima pravo na tiftotehnička pomagala:

- sat za slijepe,
- bijeli štap za slijepe,
- Brajev pisajući uređaj i
- kasetofon - četverokanalni za slijepe osobe.

Osiguranoj osobi može se umjesto Brajevog pisaceg uređaja odobriti obični pisaci stroj s tipkama prilagođenim za slijepu osobu, odnosno elektroničko pomagalo za pisanje namijenjeno slijepim osobama.

Za sat, Brajev pisaci uređaj i kasetofon postoji obveza vraćanja Zavodu za zdravstveno osiguranje.

4.5.7.3. Slušna pomagala

Pravo na kompletno slušno pomagalo (amplifikator) ostvaruje osigurana osoba koja ima obostrani trajni gubitak sluha preko 40 decibela, u govornim frekvencijama od 500, 1.000 i 2.000 Hz, a pomoću slušnog pomagala može se postići zadovoljavajući učinak govorne i slušne komunikacije. Kompletno slušno pomagalo obuhvaća: slušno pomagalo, osobni umetak za zvukovod, plastičnu cjevčicu za spoj osobnog umetka i slušnog pomagala, akumulatorske baterijice odnosno obične baterijice za slušno pomagalo, punjač akumulatora baterijica, pribor za održavanje slušnog pomagala te električni vod kod džepnog slušnog pomagala.

Slušno pomagalo i punjač baterija daju se osiguranoj osobi na uporabu uz obvezu vraćanja Zavodu za zdravstveno osiguranje.

Osigurana osoba s potpunim gubitkom sluha (gluha osoba) ima pravo na sljedeća surdotehnička pomagala:

- svjetlosni ili vibracijski signal za budilicu i
- alarm plača djeteta.

4.5.7.4. Pomagala za omogućavanje glasovnog govora

Osigurana osoba zbog laringektomije ima pravo na:

- kompletni uređaj za omogućavanje glasovnog govora i
- plastičnu govornu protezu.

4.5.7.5. Dodirna pomagala

Osigurana osoba koja je u isto vrijeme i gluha i slijepa ima pravo na:

1. crveno-bijeli, ultrazvučni, dodirni štap i
2. taktilno-vibracionu budilicu.

4.5.7.6. Uvjeti i postupci za ostvarivanje prava na pomagala

U sustavu zdravstvenog osiguranja može se ostvariti pravo na cjelokupno pomagalo ili pravo na popravak pomagala, rezervne dijelove i potrošni materijal.

4.5.7.6.1. Uvjeti za ostvarivanje prava na pomagalo

Pomagalo propisuje doktor medicine određene specijalnosti (ortoped, fizijatar, urolog, internist, okulist, ORL i dr.) odnosno doktor opće medicine i o tome sastavlja potvrdu. Tu potvrdu mora ovjeriti ovlašteni zaposlenik Zavoda za zdravstveno osiguranje u roku 8 dana od dana izdavanja potvrde.

4.5.7.6.2. Uvjeti za ostvarivanje prava na popravak pomagala, rezervne dijelove i potrošni materijal

Ugovorni isporučitelj za popravak pomagala sastavlja predračun o popravku pomagala, rezervnim dijelovima i potrošnom materijalu. Kako bi se pravo na popravak pomagala, rezervne dijelove i potrošni materijal ostvarilo, predračun mora ovjeriti ovlašteni zaposlenik Zavoda za zdravstveno osiguranje.

Potvrde o pravu na pomagalo i pravu na popravak pomagala, rezervne dijelove i potrošni materijal vrijede 30 dana od dana ovjere. U tom roku mora se izvršiti narudžba pri ugovornom isporučitelju, odnosno isporučitelju s kojim Zavod za zdravstveno osiguranje ima poslovni odnos.

4.5.7.6.3. Naknada štete

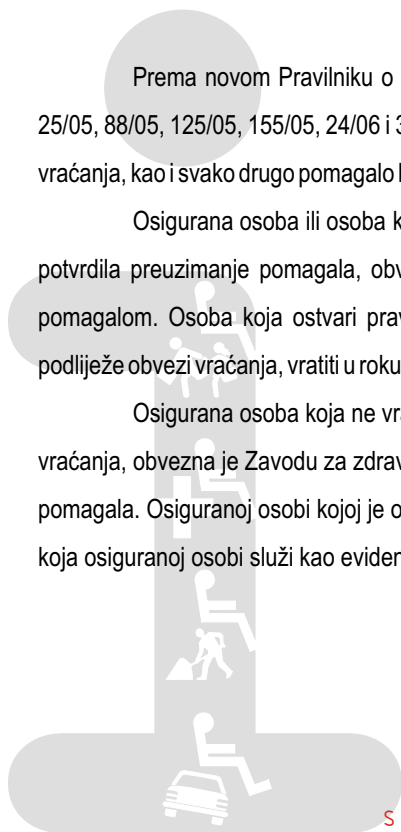
Zavod za zdravstveno osiguranje će potraživati nadoknadu štete od osigurane osobe koja je:

- iz neopravdanih razloga onemogućila izradu naručenog pomagala po mjeri,
- nije preuzela naručeno pomagalo,
- namjerno uništila preuzeto pomagalo,
- koja nije vratila pomagalo dobiveno na uporabu kada je ta obveza propisana.

Prema novom Pravilniku o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN br. 25/05, 88/05, 125/05, 155/05, 24/06 i 36/06) osigurana osoba obvezna je vratiti pomagalo za koje je propisana obveza vraćanja, kao i svako drugo pomagalo kada je iz bilo kojeg razloga prestala potreba za njegovim korištenjem.

Osigurana osoba ili osoba koja o njoj skrbi, odnosno osoba koja je na potvrdi o pomagalu svojim potpisom potvrdila preuzimanje pomagala, obvezna je vratiti pomagalo u roku od 30 dana od dana prestanka potrebe za pomagalom. Osoba koja ostvari pravo na novo istovrsno pomagalo obvezna je ranije odobreno pomagalo, koje podliježe obvezi vraćanja, vratiti u roku od 15 dana od dana preuzimanja novog istovrsnog pomagala.

Osigurana osoba koja ne vrati Zavodu za zdravstveno osiguranje pomagalo za koje je utvrđena obveza vraćanja, obvezna je Zavodu za zdravstveno osiguranje naknaditi štetu u visini 20% vrijednosti novog istovrsnog pomagala. Osiguranoj osobi kojoj je odobreno pomagalo s obvezom vraćanja, izdaje se kartica o povratu pomagala koja osiguranoj osobi služi kao evidencija o pomagalima.

4.6. Sustav stanovanja i prostorne mobilnosti

U današnje vrijeme kada je tehnološki napredak na izrazito visokom nivou nezamislivo je opravdavati visoki rubnik, katnicu bez lifta ili trgovinu bez rampe. U posljednje vrijeme vidljivi su pomaci u prilagođavanju prostora osobama s otežanom pokretljivošću.

Unutar sustava stanovanja i prostorne mobilnosti razlikujemo sljedeća prava:

- pristupačnost,
- dobivanje znaka pristupačnosti,
- povlastica za četiri putovanja,
- oslobađanje od plaćanja godišnje naknade za ceste do 31. prosinca 2006. i
- oslobađanje od plaćanja putarine do 31. prosinca 2006.

4.6.1. Pristupačnost

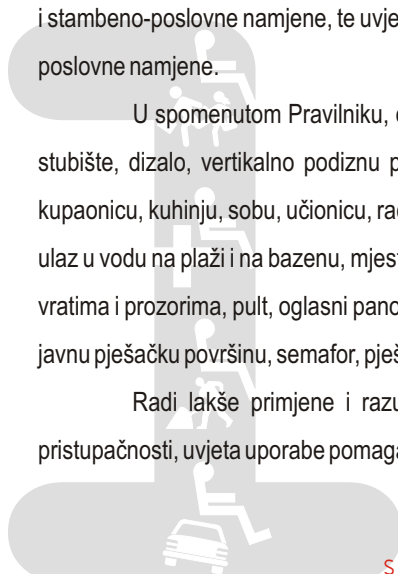
Zakonom o gradnji (NN br. 175/03, 100/04) propisano je da građevine javne i poslovne namjene moraju biti projektirane i izgrađene tako da je osobama smanjene pokretljivosti osiguran nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad.

Istim Zakonom propisano je da u slučaju rekonstrukcije ili adaptacije pojedinačne građevine upisane u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, odnosno građevine u kojoj se osobama smanjene pokretljivosti osigurava nesmetani pristup, kretanje, boravak i rad može se odstupiti od nekih bitnih zahtjeva za građevinu uz pribavljenu suglasnost Ministarstva kulture, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi te drugih tijela državne uprave i pravnih osoba s javnim ovlastima određenih posebnim zakonima.

Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN br. 151/05) propisani su uvjeti i način osiguranja nesmetanog pristupa, kretanja, boravka i rada osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti odnosno pristupačnosti i unapređivanja pristupačnosti građevinama javne, poslovne, stambene i stambeno-poslovne namjene, te uvjeti i način jednostavne prilagodbe pristupačnosti građevina stambene i stambeno-poslovne namjene.

U spomenutom Pravilniku, detaljno su opisani koji elementi pristupačnosti moraju biti ispunjeni za rampu, stubište, dizalo, vertikalno podiznu platformu, koso podiznu sklopivu platformu, ulazni prostor, komunikacije, WC, kupaonicu, kuhinju, sobu, učionicu, radni prostor, stan/apartman, kavanu, restoran, kabinu za presvlačenje, tuš kabinu, ulaz u vodu na plaži i na bazenu, mjesto u gledalištu, telefon, tekstofon, faks, bankomat, električne instalacije, kvake na vratima i prozorima, pult, oglasni pano, orijentacijski plan za kretanje u građevini, stajalište i peron, parkirališno mjesto, javnu pješačku površinu, semafor, pješački prijelaz, pješački otok i raskrižje.

Radi lakše primjene i razumijevanja odredbi Pravilnika, prati ga prilog sa slikovnim prikazom oznaka pristupačnosti, uvjeta uporabe pomagala i obveznih elemenata pristupačnosti.

4.6.2. Dobivanje znaka pristupačnosti

Prema Zakonu o sigurnosti prometa na cestama (NN br. 105/04) osoba s invaliditetom, čiji su donji ekstremiteti bitno oštećeni tako da onemogućavaju normalno kretanje, može propisanim znakom pristupačnosti označiti vozilo u kojem se prevozi. Znak pristupačnosti izdaje se na ime osobe s invaliditetom.

4.6.3. Povlastica za četiri putovanja

Zakonom o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu (NN 97/00) i Pravilnikom o postupku za ostvarivanje prava na korištenje povlastica u unutarnjem putničkom prometu (NN 14/01) popisane su osobe s pravom na povlasticu. To su:

- slijepe osobe koje imaju do 10% sposobnosti vida,
- gluhe i gluhoslijepe osobe,
- osobe s mentalnom retardacijom (težom i teškom),
- tjelesno invalidne osobe s oštećenjem organa za kretanje od najmanje 70%,
- kronični bubrežni bolesnici na hemodijalizi,
- osobe koje po posebnim propisima ostvaruju pravo na doplatu za pomoć i njegu druge osobe,
- invalidna djeca čiji roditelji ostvaruju pravo na dopust do sedme godine djetetova života i na rad s polovicom punog radnog vremena zbog njege djeteta s težim smetnjama u razvoju i
- vojni i civilni invalidi rata.

Invalidne osobe imaju pravo na povlasticu u unutarnjem putničkom prometu od 75% od redovne cijene vozne karte za četiri putovanja (vožnja u povratku) godišnje željeznicom ili brodom, a njihovi pratitelji imaju pravo na besplatnu vožnju. Korisnik povlastice ne može biti i pratitelj. Povlastica se koristi za prijevoz brodom i za prijevoz u prvom i drugom razredu putničkog ili brzog vlaka.

4.6.4. Oslobođanje od plaćanja godišnje naknade za ceste do 31. prosinca 2006.

Prema Zakonu o javnim cestama (NN br. 100/96) godišnju naknadu za uporabu cesta što se plaća prilikom registracije vozila ne plaćaju osobe s tjelesnim oštećenjem. U 2004. godini stupio je na snagu Zakon o javnim cestama (NN br. 180/04) u kojem ne postoji odredba o neplaćanju godišnje naknade, međutim osobe koje su do dana stupanja na snagu novog Zakona o javnim cestama ostvarile to pravo zadržavaju to pravo do 31. prosinca 2006. godine.

4.6.5. Oslobođanje od plaćanja putarine do 31. prosinca 2006.

Temeljem Zakona o javnim cestama (NN br. 100/96) osobe s 80% i više tjelesnog oštećenja i osobe sa 60% i više oštećenja organa za kretanje imaju pravo na oslobođanje od plaćanja naknade za uporabu autoputova i objekata s naplatom. U 2004. godini stupio je na snagu Zakon o javnim cestama (NN br. 180/04) u kome ne postoji odredba o neplaćanju putarine. Osobe koje su do dana stupanja na snagu novog Zakona o javnim cestama ostvarile to pravo zadržavaju to pravo do 31. prosinca 2006. godine.

Za sustav stanovanja i prostorne mobilnosti potrebno je spomenuti Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN br. 108/96, 23/01, 94/01, 122/02, 122/02, 17/04, 48/04, 174/04, 92/05) koji prikazuje prava hrvatskih branitelja u vezi sa stanovanja i prostornom mobilnošću. Nadalje tu problematiku na karakterističan način regulira Zakon o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča (NN br. 131/98) koji rješava pitanja o pravima slijepih osoba osposobljenih za kretanje s psom vodičem. Način osposobljavanja slijepe osobe za kretanje uz pomoć psa vodiča utvrđena je Pravilnikom o osposobljavanju slijepe osobe za kretanje uz pomoć psa vodiča (NN br. 48/99).

4.7. Porezne i druge olakšice

U poreznom sustavu je prije nekoliko godina postojalo puno više prava koja su se ostvarivala na temelju invalidnosti, međutim ona su postepeno ukidana. Porezni sustav predstavlja puno potencijala u smislu bolje potpore osobama s invaliditetom kako kroz obrazovanje, zdravstveno osiguranje, mirovinski sustav, sustave socijalne skrbi, mobilnosti i zapošljavanja.

Prema Zakonu o porezu na dohodak (NN br. 177/04), Pravilniku o porezu na dohodak (NN br. 95/05) i prema posebnim propisima po osnovi socijalnih potpora neoporezivi primici su: pomoć za uzdržavanje, doplatka za pripomoć u kući, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, doplatka za pomoć i njegu, doplatka za djecu, doplatka za ortopedska pomagala, osobna invalidnina, opskrbnina i obiteljska invalidnina ostvareni prema Zakonu o socijalnoj skrbi, Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata, oprema novorođenog djeteta, obiteljske mirovine koje primaju djeca nakon smrti roditelja, naknade plaća za vrijeme privremene nezaposlenosti, stipendije studenata, primici učenika i studenata na redovnom školovanju za rad preko učeničkih i studentskih udruga i ostalo.

Prema poreznim propisima razlikujemo sljedeće olakšice za osobe s invaliditetom:

- ▣ povećani osobni odbitak,
- ▣ porez na dodanu vrijednost 0% za pomagala i
- ▣ oslobođanje od plaćanja boravišne pristojbe.

4.7.1. Povećani osobni odbitak

Zakonom o porezu na dohodak (NN br. 177/04) i Pravilnikom o porezu na dohodak (NN br. 95/05) utvrđeno je pravo na povećani osobni odbitak za osobe s invaliditetom kao olakšica u porezu na dohodak. Na jedinični osobni odbitak dodaje se faktor 0.3, tako da mjesečni odbitak za osobu s invaliditetom iznosi 2.080,00 kn, dok kod ostalih poreznih obveznika on iznosi 1.600,00 kn.

Porezni obveznik koji uzdržava osobu s invaliditetom također ima pravo na uvećanje jediničnog osobnog odbitka za faktor 0.3 tako da po toj osnovi njegov mjesečni odbitak iznosi 2.080,00 kn.

4.7.2. Porez na dodanu vrijednost 0% za pomagala

Na temelju Zakona o porezu na dodanu vrijednost (NN br. 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04, 90/05) i Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (NN br. 60/96, 113/97, 7/99, 112/99, 119/99, 44/00, 63/00, 80/00, 109/00, 54/01, 58/03, 198/03, 55/04, 77/04, 153/05) porez na dodanu vrijednost plaća se po stopi od 0% na implantate prema Listi proizvoda koji se kirurškim putem ugrađuju u ljudsko tijelo te na ostale medicinske proizvode za nadomještanje tjelesnog oštećenja ili nedostatka popisanih u Pravilniku o ortopedskim i drugim pomagalima.

4.7.3. Oslobađanje od plaćanja boravišne pristojbe

Zakonom o boravišnoj pristojbi (NN 35/95, 30/99, 42/05) propisano je da boravišnu pristojbu ne plaćaju (između ostalih) slijepi i gluhe osobe i osobe s tjelesnim invaliditetom kada borave izvan mjesta svoga stalnog prebivališta. Ovo se pravo može ostvariti predloženjem rješenja (ili druge isprave) o tjelesnom oštećenju (invaliditetu) ili članskom iskaznicom udruge invalida.

4.8. Sustav socijalne skrbi

Sustav socijalne skrbi, premda bi trebao biti krajnja pomoć osobama s invaliditetom, često je prva i jedina pomoć. Sustav socijalne skrbi je iz različitih razloga opterećen nizom problema. Neke od problema vidim u nedovoljnom broju zaposlenih radnika u sustavu socijalne skrbi što otežava kvalitetan rad usmjeren klijentima, zatim u neadekvatnoj tehnološkoj podršci kao i međusobnoj nepovezanosti centara socijalne skrbi. Ulogu sustava socijalne skrbi u budućnosti vidim kao koordinatora između svih prethodno navedenih i obrađenih sustava sa svrhom da se klijentu na jednostavan i brz način pruži usluga i pomoć.

4.8.1. Predradnje za ostvarivanje prava

Vještačenje je dio dokaznog postupka za ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi. To znači da je potrebno provesti postupak vještačenja prije nego korisnik ostvari određeno pravo ili određena prava.

Tokom postupka vještačenja utvrđuju se vrste, stupanj i težina oštećenja uvidom u raspoloživu medicinsku i drugu dokumentaciju i neposrednim pregledom i ispitivanjem korisnika. Ovim se postupkom utvrđuju potrebe vještačene osobe te se procjenjuje stanje i funkcioniranje osobe u radnoj, životnoj i drugim sredinama.

Sama procjena se vrši sukladno dobi, obrazovanju, zvanju, socijalnim okolnostima i ostalom od značaja za davanje nalaza i mišljenja.

U Pravilniku o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (NN br. 64/02) navedena su mjerila za utvrđivanje težine tjelesnog ili mentalnog oštećenja ili psihičke bolesti. Mjerila se odnose na:

- nesposobnost samostalnog kretanja ni uz ortopedska pomagala (štake, hodalice, kolica, vozilo i dr.);
- hranjenje putem sonde ili gastrostome;
- nemogućnost samostalnog održavanja osobne higijene i obavljanja fizioloških potreba, te samostalnog svlačenja i oblačenja Barthelov indeks od 0 do 22;
- nemogućnost primanja i pamćenja raznih informacija i nesposobnost uspostavljanja socijalnih odnosa s drugim osobama, što ju čini potpuno ovisnim o brizi druge osobe;
- promjene osobnosti u ponašanju i u reakcijama s progresivnim oštećenjem u intelektualnom, emocionalnom i socijalnom funkcioniranju uz potpunu ovisnost o brizi druge osobe.

Prijeva potreba pomoći i njege se može utvrditi u punom opsegu i u smanjenom opsegu, a s obzirom na opseg prijeke potrebe pomoći i njege utvrđuje se novčana pomoć u punom ili smanjenom iznosu.

Puni opseg prijeke potrebe pomoći i njege postoji kada se osoba zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju ne može samostalno, niti uz pomoć ortopedskih pomagala, kretati u stanu i izvan stana, oblačiti se i svlačiti, uzimati hranu, održavati osobnu higijenu niti obavljati druge osnovne životne potrebe. Barthelov indeks za taj puni opseg iznosi od 0 do 60.

Smanjeni opseg prijeko potrebe pomoći i njege postoji kada se osoba zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju ne može samostalno kretati izvan stana radi nabave osnovnih životnih potrepština i korištenja zdravstvene zaštite. Barthelov indeks za taj smanjeni opseg iznosi od 61 do 90.

4.8.2. Prava u sustavu socijalne skrbi

Prava koja postoje u sustavu socijalne skrbi prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03) su:

- doplatka za pomoć i njegu,
- pomoć i njega u kući,
- osobna invalidnina,
- osposobljavanje za samostalan život i rad,
- skrb izvan vlastite obitelji,
- savjetovanje,
- pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća i
- ostala prava.

Navedena prava detaljnije su obrađena u nastavku.

4.8.2.1. Doplatka za pomoć i njegu

Doplatka za pomoć i njegu ostvaruje se ako postoji potreba i utvrđen opseg potrebne njege zbog utvrđenog oštećenja, trajnih promjena u zdravstvenom stanju ili starosti, zatim ako se pomoć ne može osigurati od članova obitelji ili po drugoj osnovi, te ako prihod obitelji ne prelazi cenzus od 200%, odnosno 250% osnovice (800,00 kn odnosno 1.000,00 kn).

Pravo na doplatku za pomoć i njegu može se ostvariti u punom ili smanjenom iznosu ovisno o ispunjenju određenih pretpostavki. Pravo na doplatku za pomoć i njegu u punom iznosu, a bez obzira na prihod i bez obzira na utvrđenu potrebu njege i pomoći ima:

- teže tjelesno ili mentalno oštećena osoba,
- teže psihički bolesna osoba,
- osoba s težim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju,
- slijepa, gluha i gluhoslijepa osoba koja nije osposobljena za samostalan život i rad.

Pravo na doplatku za pomoć i njegu u smanjenom iznosu, a bez obzira na prihod ima:

- osoba koja je potpuno lišena poslovne sposobnosti ako nema teže tjelesno ili mentalno oštećenje ili težu psihičku bolest ili teže trajne promjene u zdravstvenom stanju,
- slijepa, gluha i gluhoslijepa osoba koja je osposobljena za samostalan život i rad,
- osoba koja je lišena poslovne sposobnosti, ovisno da li su ili nisu osposobljeni za samostalan rad

Doplatka za tuđu njegu i pomoć u punom iznosu iznosi 400,00 kn, a u smanjenom iznosu 280,00 kn.

4.8.2.2. Pomoć i njega u kući

Pomoć i njega u kući podrazumijeva organiziranje prehrane, obavljanje kućnih poslova održavanje osobne higijene, zadovoljavanje drugih svakodnevnih potreba.

Pomoć i njega može se ostvariti kada je utvrđena potreba njege zbog trajnih ili privremenih promjena u zdravstvenom stanju ili starosti.

Isto tako, postoje određeni uvjeti ispunjenjem kojih se može ostvariti to pravo:

- ako njegu ne mogu pružiti članovi obitelji (roditelj, bračni drug, djeca),
- ako prihod obitelji ne prelazi 300% osnovice (1.200,00 kn) i
- ako je na području prebivališta osobe moguće osigurati takvu pomoć.

Pomoć i njega u kući odobrava se i osobi kojoj je zbog privremenih promjena u zdravstvenom stanju ili tjelesnog oštećenja prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe.

4.8.2.3. Osobna invalidnina

Pravo na osobnu invalidninu ima teže tjelesno ili mentalno oštećena osoba ili osoba s težim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju, ako je takvo oštećenje ili bolest nastala prije navršene 18. godine života ili ako osobnu invalidninu ne ostvaruje po drugoj osnovi.

Osobna invalidnina ostvaruje se bez obzira na dohodak osobe ili njene obitelji. U punom iznosu iznosi 1.000,00 kn, a u smanjenom 500,00 kn.

Osobnu invalidninu u smanjenom iznosu ostvaruje korisnik pod pretpostavkom da roditelji osobe koja ostvaruje pravo na osobnu invalidninu koriste: porodni dopust, dopust do sedme godine djetetova života po posebnim propisima, pravo na rad s polovicom punog radnog vremena radi njege teže tjelesno ili mentalno oštećenoga djeteta, a dijete dnevno boravi u predškolskoj, školskoj ili zdravstvenoj ustanovi ili domu socijalne skrbi.

Ako korisnik ostvaruje prihod po bilo kojoj osnovi, osobna invalidnina utvrđuje se kao razlika između iznosa osobne invalidnine u punom iznosu i prosječnog prihoda ostvarenog u prethodna tri mjeseca prije podnošenja zahtjeva. U prihod se ne uračunava pomoć za uzdržavanje niti obiteljska mirovina.

Ako osoba s pravom na osobnu invalidninu koristi stalni ili tjedni smještaj izvan vlastite obitelji ne može ostvariti pravo na osobnu invalidninu, osim ako je smještena u dom za samostalno stanovanje uz uvjet da osobnom invalidninom sudjeluje u plaćanju troškova smještaja.

Korisnik koji ostvaruje pravo na osobnu invalidninu ne može istodobno ostvariti pravo na doplatak za pomoć i njegu.

4.8.2.4. Osposobljavanje za samostalan život i rad

Pravo na osposobljavanje za samostalan život i rad ima tjelesno ili mentalno oštećena ili psihički bolesna osoba. Ostvarivanje tog prava regulirano je Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na osposobljavanje za samostalan život i rad (NN br. 39/98, 62/98, 148/99).

4.8.2.4.1. Osposobljavanje za samostalan život

Osposobljavanje za samostalan život podrazumijeva osposobljavanje tjelesno ili mentalno oštećene ili psihički bolesne osobe za samozbrinjavanje, putem posebnih rehabilitacijskih programa.

Postojanje sposobnosti za osposobljavanje za samostalan život utvrđuje tijelo vještačenja.

Ukoliko je radi provođenja osposobljavanja za samostalan život potrebno osobu smjestiti u dom socijalne skrbi ili udomiteljsku obitelj, odluku o smještaju, na temelju nalaza i mišljenja tijela vještačenja, donosi nadležni centar za socijalnu skrb.

4.8.2.4.2. Osposobljavanje za samostalan rad

Osposobljavanje za samostalan rad podrazumijeva osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama gdje se istodobno provodi i radno osposobljavanje te srednjoškolsko obrazovanje.

Pravo na osposobljavanje za samostalan rad ima tjelesno ili mentalno oštećeno ili psihički bolesno dijete i mlađa punoljetna osoba (do 21 godine života) koja ovo pravo ne ostvaruje po drugoj osnovi ako se, s obzirom na vrstu, stupanj i težinu oštećenja, odnosno obzirom na vrstu i težinu psihičke bolesti, može osposobiti za samostalan rad na odgovarajućem poslu s punim radnim vremenom.

Odluku o potrebi smještaja osobe u dom socijalne skrbi ili udomiteljsku obitelj donosi centar za socijalnu skrb na temelju nalaza i mišljenja tijela vještačenja. U tom slučaju osoba ima pravo na novčanu pomoć za pokriće troškova prijevoza.

Odrasla tjelesno ili mentalno oštećena ili psihički bolesna osoba kod koje je oštećenje nastalo prije navršenih 45 godina života (muškarci) odnosno 40 godina života (žene), te koja pravo na osposobljavanje za samostalan rad ne ostvaruje po drugoj osnovi, može ostvariti ovo pravo ako se, s obzirom na preostalu radnu sposobnost, može osposobiti za rad na drugom odgovarajućem poslu s punim radnim vremenom.

Pravo na naknadu do zaposlenja prema Pravilniku o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na osposobljavanje za samostalan život i rad (39/98, 62/98, 148/99) ima tjelesno ili mentalno oštećena ili psihički bolesna osoba koja se osposobila za samostalan rad. Osoba može ostvariti pravo na naknadu do zaposlenja ako je uspješno završila osposobljavanje i ako se u roku od 30 dana od dana završenog osposobljavanja prijavila nadležnoj službi Zavoda za zapošljavanje. Visina naknade do zaposlenja iznosi 70% od osnovice (280,00 kn). Korisnik koji ostvaruje naknadu ne može istodobno ostvariti doplatu za pomoć i njegu temeljem Zakona o socijalnoj skrbi (NN br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03).

Pravo na novčanu pomoć za pokriće troškova prijevoza ostvaruje korisnik koji je ostvario pravo na osposobljavanje za samostalan rad te radi toga pohađa nastavu izvan mjesta svog prebivališta, a ne ostvaruje pravo na stalni smještaj u domu socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji. Odluku o pravu na novčanu pomoć za pokriće troškova prijevoza donosi nadležni Centar za socijalnu skrb.

Ako je radi zapošljavanja korisnika socijalne skrbi koji je uspješno završio osposobljavanje za samostalan rad potrebno adaptirati prostorije, strojeve, druge uređaje i sredstva za rad, ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi može sudjelovati u osiguravanju sredstava za te potrebe u visini utvrđenoj ugovorom sa zainteresiranom pravnom ili fizičkom osobom.

4.8.2.5. Skrb izvan vlastite obitelji

Skrb izvan vlastite obitelji (smještaj u dom socijalne skrbi ili obitelj udomitelja) može se ostvariti kao stalan smještaj, tjedni smještaj, privremeni smještaj, cjelodnevni boravak, poludnevni boravak, i organizirano stanovanje uz pretpostavku da se pravilan razvoj ne može osigurati u vlastitoj obitelji.

Skrb izvan vlastite obitelji osigurava se tjelesno i mentalno oštećenoj osobi kad je to najsvrhovitije radi njezina čuvanja i odgoja, školovanja, osposobljavanja ili psihosocijalne rehabilitacije (poticanja grafo-motorike, poticanja perceptivno-motoričke sposobnosti, poticanja kognitivnog razvoja, stimulacije ostatka vida, kretanja u prostoru,

auditivnog treninga, služenja Brajevim pismom, neverbalne komunikacije i razvoja aktivnosti samoposluživanja) te drugih razloga zbog kojih se skrb o toj osobi, privremeno ili trajno, ne može osigurati na drugi način, i to u obliku i na način koji odgovara njihovoj dobi, vrsti i stupnju njihova tjelesnog i mentalnog oštećenja.

Za vrijeme stalnog smještaja može se odobriti pomoć za osobne potrebe.

4.8.2.6. Savjetovanje

Savjetovanje je sustavna i programirana pomoć kojoj je svrha uspješnije prevladavanje nedaća i teškoća, stvaranje uvjeta za očuvanje i razvoj osobnih mogućnosti te odgovornog odnosa pojedinca prema samom sebi, obitelji i društvu. Ostvarivanje ovog prava se ne naplaćuje.

4.8.2.7. Pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća

Pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća pruža se samcu ili obitelji radi svladavanja nedaća i teškoća u svezi s bolešću, invalidnošću, uključivanjem u svakodnevni život nakon duljeg boravka u odgojnoj ustanovi ili duljeg liječenja te u drugim nepovoljnim okolnostima ili kriznim stanjima.

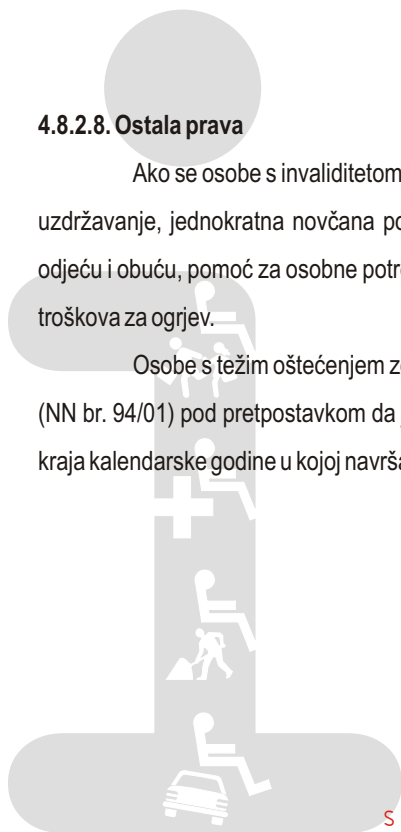
Pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća podrazumijeva vođenje kućanstva, raspolaganje novcem, organiziranje učenja djeteta, nabavu odjeće, uključivanje u javne kuhinje, klubove, pronalaženje posla, rješavanje problema stanovanja, smještaja u predškolske ustanove i drugo.

Pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća u pravilu se pruža u korisnikovu domu. Za korisnike prava je besplatno.

4.8.2.8. Ostala prava

Ako se osobe s invaliditetom nalaze u posebnim životnim okolnostima mogu ostvariti i druga prava: pomoć za uzdržavanje, jednokratna novčana pomoć, pomoć podmirivanja troškova stanovanja, pomoć u prehrani, pomoć za odjeću i obuću, pomoć za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja, podmirivanje pogrebnih troškova i podmirivanje troškova za ogrjev.

Osobe s težim oštećenjem zdravlja mogu ostvariti pravo na dječji doplatku prema Zakonu o doplatku za djecu (NN br. 94/01) pod pretpostavkom da je oštećenje nastalo prije 18. godine života. Doplatku za djecu pripada osobi do kraja kalendarske godine u kojoj navršava 27. godinu života.

PRILOG 1. Popis ustanova i udruga koje su usmjerene na mlade s invaliditetom

Ustanove i udruge koje su usmjerene na mlade s invaliditetom podijeljene su u nastavku na one koje su usmjerene na tjelesnu invalidnost, oštećenje vida i oštećenje sluha i govora.

▣ Tjelesna invalidnost

▣ Centar za odgoj, obrazovanje i osposobljavanje djece i mladeži "Dubrava", Zagreb, Prilaz Tomislava Špoljara 2.

Centar je osnovan 1966. godine. Svrha mu je pružanje osnovnoškolskog (sedmi i osmi razred) i srednjoškolskog obrazovanja za djecu i mladež s tjelesnim invaliditetom. Učenici su istovremeno uključeni u sveobuhvatnu rehabilitaciju čiji je cilj osposobiti za što uspješnije uključivanje u životnu i radnu sredinu.

Programi u centru su:

- osnovno školovanje po redovnom i posebnom programu (sedmi i osmi razred),
- srednjoškolsko obrazovanje na razini tehničar, ekonomist, upravni referent, grafički tehničar pripreme, odjevni tehničar, tekstilni tehničar, tehničar za finu mehaniku s trajanjem osposobljavanja između 4 i 5 godina,
- srednjoškolski program za industrijsko-obrtnička zanimanja: urar, krojač, pletač, obuçar, galanterist s trajanjem osposobljavanja 4 godine i
- osposobljavanje za nisku stručnu spremu u programu za učenike s većim teškoćama: pomoćni krojač, pletač, obuçar, galanterist, grafičar za unos teksta s trajanjem osposobljavanja 3 godine.

▣ Zavod za djecu invalide Kraljevica Oštro, Kraljevica, V. Nazora 14 (za djecu do 6 razreda osnovne škole)

▣ Specijalna bolnica za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama "Goljak", Zagreb. Bolnica radi na tri lokacije u Zagrebu - Goljak 2, Zelengaj 37 i Korenička 34.

▣ Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju "Krapinske Toplice", Krapinske Toplice, Gajeva 2

▣ Ustanova za zdravstvenu njegu u kući, Zagreb, Preradovićeve 17/1, Šenoina 1

▣ "Medical Vitalis" - zdravstvena ustanova za kućnu njegu i rehabilitaciju, Zagreb, Vogelska 18

▣ Zdravstvena njega i rehabilitacija "Ćorluka", Zagreb, Mesnička 32

▣ Zdravstvena ustanova za njegu i rehabilitaciju "Sanatorij dom - Ćorluka", Zagreb, Mesnička 32, Šublinov brijeg 20b

▣ Zdravstvena ustanova za njegu i rehabilitaciju "Zorica", Zagreb, Branimirova 53

▣ "Zani" - centar za pomoć i njegu, Zagreb, Branimirova 53

▣ Ustanova za zdravstvenu njegu i rehabilitaciju u kući "Domnius", Zagreb, Cernička 34

▣ Ustanova za zdravstvenu njegu u kući "Medicor", Zagreb, Vrbanićeve 18

▣ Ustanova za zdravstvenu njegu u kući "Kern", Zagreb, Božidara Magovca 90

▣ Ustanova "Život", Zagreb, Trovrška 9

▣ Ustanova za zdravstvenu njegu u kući "Olaf Nusperling", Zagreb, Prisavlje 12

▣ Ustanova za zdravstvenu njegu u kući "Anima Vita", Zagreb, Ozaljska 53

▣ Centar za pomoć i njegu u kući, Zagreb, Štefanovec 138

- Centar za pomoć i njegu u kući "Žana", Zagreb, Jablanska 25
- Bolnica Krapinske Toplice za medicinsku rehabilitaciju
- Bolnica Varaždinske Toplice, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju
- Bolnica Zagreb, KBC Šalata, ortopedija
- Bolnica Lipik, specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju
- Bolnica Prim. Dr. M. Horvat, Rovinj, specijalna bolnica za ortopedsku kirurgiju i rehabilitaciju
- Bolnica Stubičke Toplice, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju
- Bolnica, Kalos, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju
- Lječilište Biokovka, Makarska, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju
- Ortopedska bolnica Biograd na moru
- Društvo invalida cerebralne i dječje paralize, Zagreb, Dalmatinska 1
- Društvo distrofičara, Zagreb, Dalmatinska 1
- Društvo osoba s paraplegijom i amputacijom, Zagreb, Gundulićeva 21
- Hrvatski Savez udruga tjelesnih invalida, Zagreb, Šoštarićeva 8
- Hrvatska udruga paraplegičara i tetraplegičara, Zagreb, Park prijateljstva 1
- Udruga za pomoć osobama s ozljedom glave "Glava gore", Zagreb, Trg sportova 10
- "Kрила" - terapijsko jahanje, Zagreb, Gornji Bukovac 18a
- Udruga za rehabilitacijsko jahanje "Pegaz" Zagreb, Kušlanova 25
- "RUZ" - Rehabilitacija utemeljena na zajednici, Zagreb, Sv.Duh 64
- Udruga "Prisutnost", Zagreb, Jordanovac 110
- "JOB" - Humanitarna udruga za osmišljavanje života invalidima, Zagreb, A. Žaje 21
- Hrvatski savez invalida rada, Zagreb, Savska cesta 3
- Udruga za svekoliku pomoć invalidima Hrvatske - USPIH Zagreb, Breznička 1
- Športsko društvo osoba s tjelesnim invaliditetom, Prilaz T. Špoljara 2
- Športsko društvo invalida "Hrabri" za šport i rekreaciju invalidnih osoba, Božidarevićeva 11
- Športsko društvo paraplegičara "Zagreb", Gundulićeva 21
- Udruga športaša invalida Grada Zagreba i Zagrebačke županije
- Invalidski odbojkaški klub "Zagreb", Božidarevićeva 11
- Hrvatska udruga tenisača u kolicima, Prilaz Gj. Deželića 76
- Hrvatski športski savez tjelesnih invalida, Pavla Hatza 14
- Hrvatski savez udruga cerebralne i dječje paralize, Zagreb, Nova Ves 44
- Savez društava distrofičara hrvatske, Zagreb, Nova Ves 44
- Hrvatski savez slijepih, Zagreb, Draškovićeva 80
- Hrvatski savez gluhih i nagluhih, Zagreb, Palmotićeva 4
- Hrvatski savez udruga za osobe s mentalnom retardacijom, Zagreb, Prilaz Gj. Deželića 43
- Društvo multiple skleroze Hrvatske, Sekcija Zagreb, Gruška 22,
- Savez invalida rada Hrvatske, Zagreb, Savska 3
- Savez organizacija invalida Hrvatske - SOIH, Zagreb, Savska 3
- Savez hrvatskih vojnih invalida rata, Zagreb, Galovićeva 10

▣ Oštećenje vida

▣ Centar za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek", Zagreb, Kušlanova 59A

Centar pruža uslugu odgoja, obrazovanja i rehabilitacije slijepa i slabovidne djece, mladeži i odraslih osoba.

▣ Dnevni centar za radnu terapiju i rehabilitaciju djece s oštećenjem vida i dodatnim teškoćama "Mala kuća", Zagreb, Hermanova 17e

▣ Udruga slijepih, Zagreb, Zagreb, Draškovićeve 80

▣ Hrvatski savez slijepih, Zagreb, Draškovićeve 80

▣ Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet, Zagreb, Trg J. bana Jelačića 3

▣ Udruženje za unapređivanje obrazovanja slijepih i slabovidnih osoba, Zagreb, Domagojeva 27

▣ Hrvatska udruga gluhoslijepih osoba "Dodir", Zagreb, Nova Cesta 54

▣ Hrvatska udruga za promicanje i razvoj tiftotehnike - HUPRT, Zagreb, Petrinjska 83/I

▣ Dramski studio slijepih i slabovidnih "Novi život", Zagreb, Šenoina 32

▣ "Šišmiš" - udruga slijepih i slabovidnih studenata, Zagreb, Odranska 8

▣ Zaklada "Marko Brkić", Zagreb, Draškovićeve 80

▣ Hrvatski športski savez slijepih, Draškovićeve 80

▣ Sportski klub slijepih Zagreb, Draškovićeve 80/III

▣ Udruženje za unapređivanje obrazovanja slijepih i slabovidnih osoba, Zagreb, Domagojeva 27

▣ Oštećenje sluha i govora

▣ Centar za odgoj i obrazovanje "Slava Raškaj", Zagreb, Nazorova 47, Ilica 83

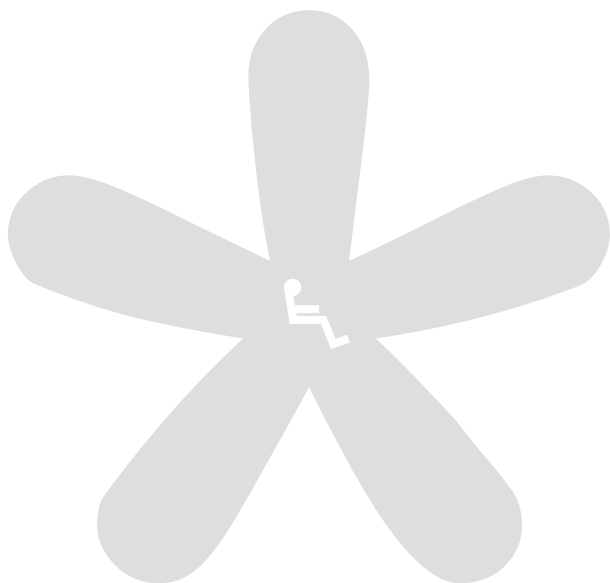
Centar je ustanova socijalne skrbi za odgoj i obrazovanje djece oštećena sluha i utjecajnim teškoćama u razvoju. Centar provodi obrazovanje i rehabilitaciju slušanja i govora djece i mladeži predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi.

Ustanova pruža usluge tjelesno oštećenoj djeci i mladeži, s oštećenjem sluha i utjecajnim teškoćama u razvoju, s poremećajima govorno-glasovne komunikacije i specifičnim teškoćama u učenju, u dobi od 4 do 21 godina života.

▣ Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb, Lj. Posavskog 10

SUVAG je specifična zdravstvena ustanova u kojoj se provodi specijalističko-konzilijarna zdravstvena zaštita osoba s teškoćama u govornoj komunikaciji. SUVAG od 1961. godine provodi verbotonalnu metodu u rehabilitaciji slušanja i govora.

- ▣ Logopedski centar, Zagreb, Mandaličina 19
- ▣ Logofon, Zagreb, Tratinska 53
- ▣ Logokor, Zagreb, Domagojeva 4
- ▣ Logoped, Zagreb, Belostenčeva 3
- ▣ Logopedski centar, Zagreb, Nehajska 36
- ▣ Logopedski kabinet, Zagreb, Lopatinečka 13
- ▣ Logos - Kalos d.o.o., Zagreb, Kaumafova 10
- ▣ Logos, Studio za govornu komunikaciju, Zagreb, Šoštaričeva 4
- ▣ Pomoć u učenju, Pučko otvoreno učilište, Zagreb, Vukovarska 68
- ▣ Verbum Sanum, Zagreb, M. Dragmana 2
- ▣ Savez gluhih grada Zagreba, Zagreb, Kneza Mislava 7
- ▣ Hrvatski savez gluhih i nagluhih, Palmotićevo 4
- ▣ Hrvatsko društvo za kohlearnu implantaciju, Vinogradska cesta 29
- ▣ Hrvatski športski savez gluhih, Zagreb, Ilica 83
- ▣ Hrvatski savez gluhih i nagluhih, Palmotićevo 4
- ▣ Športsko društvo gluhih "Silent", Kneza Mislava 7
- ▣ Zagrebački športski savez gluhih, Kneza Mislava 7
- ▣ Savjetovalište Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Zagreb, Prisavlje 14.

PRILOG 2. Ostvarivanje prava iz osnovnog zdravstvenog osiguranja

Osigurane osobe ostvaruju prava iz osnovnog zdravstvenog osiguranja putem područnog ureda Zavoda za zdravstveno osiguranje, odnosno njegove ispostave gdje mogu dobiti i sve informacije vezane uz uvjete i načine njihova ostvarivanja.

Područni uredi Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, Margaretska 3, Zagreb su smješteni u sljedećim mjestima:

- ▣ Beli Manastir, Kardinala A. Stepinca 2a
- ▣ Benkovac, Ivana Meštrovića 6
- ▣ Biograd n/m, Kralja Tvrtka 5
- ▣ Bjelovar, J.J. Strossmayera 2
- ▣ Brač M. Vodanovića 26
- ▣ Buzet Trg fontana 3
- ▣ Crikvenica, P. Preradovića 6
- ▣ Čabar, I.G. Kovačića 11/I
- ▣ Čakovec, E. Kvaternika 2
- ▣ Čazma, Trg čazmanskog kaptola 6
- ▣ Daruvar, Trg kralja Tomislava 19
- ▣ Delnice, A. Starčevića 4
- ▣ Donja Stubica, Toplička cesta 10
- ▣ Donji Lapac, S.S. Kranjčevića 7b
- ▣ Donji Miholjac, Vukovarska 7
- ▣ Drniš, Kralja Zvonimira 27
- ▣ Dubrovnik, Bana J. Jelačića 2
- ▣ Duga Resa, Trg Sv. Jurja bb
- ▣ Dvor, Trg bana J. Jelačića 1
- ▣ Đakovo, P. Preradovića 15
- ▣ Đurđevac, Trg Sv. Jurja 1
- ▣ Garešnica, V. Nazora 27/I
- ▣ Glina, Antuna i Stjepana Radića 11
- ▣ Gospić, Dr. Franje Tuđmana 6
- ▣ Grubišno Polje, A. Reljkovića bb
- ▣ Hrvatska Kostajnica, J. Marića 1
- ▣ Hvar, Bukainka bb
- ▣ Ilok, Trg žrtava Domovinskog rata 2
- ▣ Imotski, B. Bušića 31
- ▣ Ivanec, V. Nazora 6
- ▣ Karlovac, Domobranska 4
- ▣ Klanjec, Trg mira 6
- ▣ Knin, D. Šimunovića 6
- ▣ Koprivnica, Hrvatske državnosti 3
- ▣ Korčula, Ulica Hrv. bratske zajednice 92
- ▣ Korenica, Josipa Jovića 18
- ▣ Krapina, I. Rendića 7
- ▣ Križevci, Petra Zrinskog 8
- ▣ Krk, Vela placa 3/I
- ▣ Kutina, Trg kralja Tomislava 17b
- ▣ Labin, Zelenice 32
- ▣ Lastovo, Lastovo bb
- ▣ Ludbreg, Bana J. Jelačića 20
- ▣ Makarska, Trg 4. svibnja 533. br. 4
- ▣ Mali Lošinj, V. Gortana 32
- ▣ Metković, Stjepana Radića 32
- ▣ Našice, Sokolska 2
- ▣ Nova Gradiška, Slavonskih graničara 12
- ▣ Novi Marof, Zagorska 31
- ▣ Novska, Zagrebačka ulica 6
- ▣ Ogulin, I.B. Mažuranić 1a
- ▣ Omiš, Fošal 6
- ▣ Opatija, Nikole Tesle 2
- ▣ Orahovica, Trg pl. Mihanovića 2
- ▣ Osijek, Kralja Zvonimira 1
- ▣ Otočac, Vladimira Nazora 14
- ▣ Ozalj, Trg braće Radić 5

